

ZBIÓR
RAPORTÓW NAUKOWYCH

Projekty naukowe

Sopot
27.02.2015 -28.02.2015

Część 6

СБОРНИК
НАУЧНЫХ ДОКЛАДОВ

Научные предложения

Сопот
27.02.2015 -28.02.2015

Часть 6

УДК 082
ББК 94
Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103
e-mail: info@conferenc.pl

Cena (zl.): bezpłatnie

Zbiór raportów naukowych.

Z 40 Zbiór raportów naukowych. „Projekty naukowe„ (27.02.2015 - 28.02.2015) -
Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. - 84 str.
ISBN: 978-83-65207-03-6 (t.6)

Zbiór raportów naukowych. Wykonane na materiałach Międzynarodowej Naukowo-
Praktycznej Konferencji 27.02.2015 - 28.02.2015 roku. Sopot.
Część 6.

УДК 082
ББК 94

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane.

Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów.

Pisownia oryginalna jest zachowana.

Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach
należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

Obowiązującym jest odniesienie do zbioru.

Warszawa 2015

ISBN: 978-83-65207-03-6 (t.6)

"Diamond trading tour" ©

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ

SEKSCJA 9. NAUK HISTORYCZNYCH. (ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ)

1. Цюцяк Р.Б. 5
ОКУПАЦІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ЩО ДО ВСТА-
НОВЛЕННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В ГАЛИЧИНІ 1914Р.
2. Хрящевська Л.М. 8
СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОСИН
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ В КІНЦІ ХХ СТ.
3. Рева Б. В. 11
РІЗДВЯНИЙ ВЕРТЕП ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ СВЯТКУВАННЯ НОВОРІЧ-
НИХ СВЯТ НА ОПІЛЛІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЛИЦЬКОГО РАЙОНУ)

SEKSCJA 11. ZARZĄDZANIA. MARKETING. (МЕНЕДЖМЕНТ. МАРКЕТИНГ)

4. Власова В.П. 15
ОСНОВНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ
МОРСЬКИМИ ТОРГОВЕЛЬНИМИ ПОРТАМИ
5. Милькова З.В. 18
ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ ЛИДЕРСКОГО ПОТЕНЦИАЛА СТУДЕНТОВ-
МЕНЕДЖЕРОВ (НА ПРИМЕРЕ ОБУЧАЮЩИХСЯ КЕМГУКИ)
6. Гонтюк В.А. 25
УРОВНИ МЕЖДУНАРОДНОГО УПРАВЛЕНИЯ КАДРОВЫМ ПО-
ТЕНЦИАЛОМ ОРГАНИЗАЦИИ

SEKSCJA 14. NAUK POLITYCZNYCH. (ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ)

7. Муляр В. І. 28
УОЛТ РОСТОУ І ЙОГО «СТАДІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ»

SEKSCJA 17. NAUKI SPOŁECZNE. (СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)

8. Ляпіна Л.А. 31
ТЕОРІЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ: ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ

SEKSCJA 23. FILOZOFIA. (ФИЛОСОФСКИЕ НАУКИ)

9. Neonila Petryszyn 34
PROBLEMY EKOLOGICZNE W UJĘCIU WSPÓŁCZESNYCH MYŚLICIELI
KATOLICKICH
10. Нагіленко І.А. 40
РОСІЙСЬКА КУЛЬТУРА ТА ПРОБЛЕМА ГУМАНІЗМУ
11. Муляр В. І. 42
МАРГІНАЛЬНІСТЬ ЯК ЗНАЧУЩА ТЕНДЕНЦІЯ ЛЮДСЬКОЇ ІСТОРІЇ
12. Бекурина Ю.С. 45
ТИПОЛОГИЯ ЖИЗНЕННЫХ СТРАТЕГИЙ СОВРЕМЕННОЙ РОС-
СИЙСКОЙ МОЛОДЕЖИ

13. Сурело Є. А.	47
РІДНА МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ	
14. Сидоренко Л. М.	49
МІФ ЯК ЕЛЕМЕНТ КУЛЬТУРИ РОМАНТИЗМУ	
СЕКСІА 25. ЕКОНОМІКА. (ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ)	
15. Бруханський Р.Ф.	54
ВИМОГИ ДО ПОБУДОВИ СТРАТЕГІЧНОЇ АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	
16. Сердюк М.А., Насиров Ю.З.	56
РОССИЙСКИЙ БИЗНЕС В АБХАЗИИ: ПРАВИЛА ИГРЫ	
17. Бурнаева К.А., Баранова И. В.	58
РОССИЙСКО-КИТАЙСКОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО	
18. Косенко Т.Г., Авдеева Е.С., Должикова В.С.	60
ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОМ ПРОИЗВОДСТВЕ	
19. Шматковська Т. О., Ковальчук Б. Л.	62
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА	
20. Rumyk I.	66
WORLD FEATURES OF FORMING OF THE FOOD SECURITY SYSTEM	
21. Магда Джабуа	69
ОСОБЕННОСТИ ОБЩЕСТВЕННОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ В ГРУЗИИ: ФИНАНСОВЫЙ АСПЕКТ	
СЕКСІА 26. PRAWOZNAWSTWO. (ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ)	
22. Сидоренко М.О.	75
ЗАПРОПОНОВАНІ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ КОРИСТУВАННЯ ОРЕНДНИМИ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ НА УКРАЇНІ. ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДОДАТКОВИХ ВИМОГ ПО ОХОРОНІ ЗЕМЛІ	
23. Старченко Л.В.	78
ІНВАЛІДИ – ЯК СУБ’ЄКТИ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН	

СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОСИН СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ В КІНЦІ ХХ СТ.

Розглянуто стан нормативно-правового забезпечення відносин соціального захисту в Україні на кінець ХХ ст., проаналізовано низку Законів України та нормативно-правових актів.

Ключові слова: соціальний захист, стан, закон, послуги, сфера, допомога, фонд, постанова, указ.

З урахуванням необхідності реформування державної системи соціального забезпечення в умовах перехідного періоду до ринкової економіки, з метою створення конкретних механізмів реалізації принципів соціально орієнтованої економіки, підвищення ефективності соціальної політики на основі раціонального використання наявних фінансових і матеріальних ресурсів Указами Президента України були затверджені наступні документи: «Про основні напрямки соціальної політики на 1997-2000 роки» від 18 жовтня 1997 р., «Про Програму здоров'я літніх людей» від 10 грудня 1997 р., «Про Основні напрямки реформування пенсійного забезпечення в Україні» від 13 квітня 1998 р., «Про Основні напрямки розвитку трудового потенціалу на Україні в період до 2010 р.» від 3 серпня 1999 р. [1].

На особливу увагу, з нашої точки зору, заслуговують Укази Президента України, які встановлюють додаткові заходи соціального захисту. Так, з метою моральної та матеріальної підтримки дітей працівників, які загинули або стали інвалідами на вугледобувних підприємствах, було дозволено зараховувати їх до державних вищих і професійно-технічних закладів для навчання за гірничими спеціальностями і професіями поза конкурсом, за рахунок коштів державного бюджету [2].

Крім того, Указами Президента України затверджено «Національну програму «Діти України» [3], «Заходи щодо поліпшення становища дітей-сиріт, які залишилися без піклування батьків», [4], «Комплексні заходи щодо профілактики бездоглядності та правопорушень серед дітей, їх соціальної реабілітації в суспільстві», [5], «Додаткові заходи щодо запобігання дитячій бездоглядності»; створено фонд соціального захисту матерів і дітей «Україна – дітям» [6].

За дорученнями, що містяться в законах і постановах Верховної Ради та Указів Президента України, за роки незалежності України Кабінет Міністрів прийняв низку постанов, спрямованих на соціальний захист населення. Серед перших, на нашу думку слід виділити наступні:

– від 18 липня 1991 р. «Про створення Фонду Української РСР соціального захисту інвалідів». Відповідно до цієї постанови на виконання постанови Верховної Ради Української РСР від 21 березня 1991 р. «Про введення в дію Закону Української

РСП «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Українській РСР» був утворений Фонд Української РСР соціального захисту інвалідів;

– від 1 січня 1992 р. «Про здійснення першочергових заходів щодо забезпечення соціального захисту населення в умовах лібералізації цін», якою було передбачено підвищення розмірів пенсій і допомог;

– від 27 січня 1992 р. «Про Комплексну програму розв'язання проблем інвалідності». Цією постановою Кабінету Міністрів України на виконання постанови Верховної Ради України від 21 березня 1991 р. була схвалена розроблена Міністерством соціального забезпечення України з участю міністерств і відомств України, Ради Федерації незалежних профспілок України та громадських організацій інвалідів Комплексна програма розв'язання проблем інвалідності;

– від 28 січня 1992 р. «Про створення пенсійного фонду України», відповідно до якої на виконання постанови Верховної Ради України від 6 грудня 1991 р. для державного управління фінансами пенсійного забезпечення в Україні був створений на базі Українського республіканського відділення Пенсійного фонду СРСР Пенсійний фонд України;

– від 6 лютого 1992 р. «Про зміцнення фінансового стану Фонду соціального страхування України», якою з метою створення умов для гарантованого забезпечення права трудящих на соціальне страхування і зміцнення фінансового стану Фонду соціального страхування України було зобов'язано керівників підприємств, установ і організацій, які використовують найману працю, своєчасно і в повному обсязі сплачувати до Фонду соціального страхування України відповідну частину внесків на соціальне страхування.

Особливого значення в сфері соціального забезпечення набули нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, спрямовані на корегування, підвищення розмірів пенсій і допомоги, їх перерахунок та погашення заборгованості з їх виплат. До них, зокрема, віднесені такі постанови Кабінету Міністрів України:

– від 1 червня 1992 р. «Про перерахунок державних пенсій»;

– від 20 липня 1992 р. «Про додаткове корегування рівня державних пенсій»;

– від 20 січня 1995 р. «Про підвищення розмірів пенсій»;

– від 26 липня 1996 р. «Про підвищення розмірів державної допомоги окремим категоріям громадян»;

– від 24 січня 1998 р. «Про стан погашення заборгованості із виплати заробітної плати, грошового забезпечення, пенсій, стипендій та інших соціальних виплат у 1997 році та додаткові заходи щодо прискорення завершення цієї роботи»;

Також серед нормативних документів важливе місце посідають правові акти, видані центральними органами державної влади, насамперед Міністерством праці та соціальної політики, Пенсійним Фондом і відповідними фондами соціального страхування України. Ці органи можуть видавати нормативні акти, спрямовані на регулювання відносин у сфері соціального забезпечення, як самостійно, так і сумісно з іншими державними органами. Серед нормативно-правових актів, що видаються центральними органами державної влади, найбільш поширеними у сфері соціального забезпечення є роз'яснення Міністерства праці та соціальної політики. За змістом такі пояснення мають характер офіційного тлумачення норм права соціального забезпечення. Вони є обов'язковими для всіх суб'єктів права соціального

забезпечення і сприяють однаковому і правильному застосуванню цих норм на всій території України.

Крім того, Міністерство праці та соціальної політики України в межах своєї компетенції видає також нормативні акти управлінсько-методичного характеру у формі наказів, розпоряджень, інструкцій, рекомендацій тощо з питань діяльності підпорядкованих йому органів соціального захисту населення.

Значна кількість нормативних актів, що видається Пенсійним Фондом, Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України з питань сплати внесків та виплати пенсій та допомоги також є обов'язковими для підприємств, установ, організацій та громадян. Такими нормативними актами можуть бути накази, листи, постанови правління, роз'яснення тощо.

Так загалом виглядав стан нормативно-правового забезпечення відносин соціального захисту в Україні на кінець ХХ ст. Подальший розвиток законодавства у цій сфері, на нашу думку, має бути спрямований на створення максимальних умов для забезпечення гарантій права на соціальний захист громадян України та приведення його у відповідність до міжнародних стандартів.

Отже, соціальний захист населення регламентується низкою Законів України, інших нормативно-правових актів. Демократизація суспільства, а також незворотній процес формування партнерських відносин між владою, з одного боку, а також потенційними отримувачами соціальних послуг з іншого боку, вимагає систематизації правових документів з питань соціального захисту.

Список джерел та літератури

1. Указ Президента України «Про основні напрямки соціальної політики на період до 2004 р.» // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 21. – Ст. 858.
2. Указ Президента України «Про державну допомогу дітям, які вчаться за гірничими спеціальностями і чий батьки загинули або стали інвалідами на вугледобувних підприємствах» // Урядовий кур'єр. – 1999. – 10 червня.
3. Указ Президента України «Національна програма «Діти України» // Урядовий кур'єр. – 1996. – № 15-16. – 25 січня.
4. Указ Президента України «Про затвердження Заходів щодо поліпшення становища дітей-сиріт, які залишила без піклування батьків» // Урядовий кур'єр. – 1998. – № 207-208. – 11 листопада.
5. Указ Президента України «Про затвердження Комплексних заходів щодо профілактики бездоглядності та правопорушень серед дітей, їх соціальної реабілітації в суспільстві» // Урядовий кур'єр. – 1998. – № 57-58. – 26 березня.
6. Указ Президента України «Про Національний фонд соціального захисту матерів і дітей «Україна – дітям» // Урядовий кур'єр. – 1997. – № 220-221. – 23 листопада.

**ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ ЛИДЕРСКОГО ПОТЕНЦИАЛА
СТУДЕНТОВ-МЕНЕДЖЕРОВ
(НА ПРИМЕРЕ ОБУЧАЮЩИХСЯ КЕМГУКИ)**

Аннотация: *Статья посвящена вопросам развития лидерского потенциала студентов, обучающихся по направлению «Менеджмент» в Кемеровском государственном университете культуры и искусств. Первая часть статьи представляет собой обзор существующих основополагающих подходов к изучению феномена лидерства. Во второй части вниманию читателя представлен динамический анализ лидерского потенциала студентов, в ходе которого были выявлены основные тенденции развития лидерских качеств.*

Ключевые слова: лидерство; лидерский потенциал; лидерские качества; лидерское поведение; менеджмент; предпринимательство.

Вопросы, связанные с выявлением и развитием лидерского потенциала российской молодежи, становятся чрезвычайно актуальными в условиях современной действительности. Мы являемся очевидцами того, как цивилизация постепенно входит в фазу кардинальных изменений эпох. На смену специалистам, получившим образование и базовый опыт работы еще в советские времена, приходит новое поколение политиков, общественных деятелей, журналистов, менеджеров. Именно они, молодые лидеры новой формации, являются тем человеческим ресурсом, от которого зависит будущее процветание России. Именно поэтому и правительство Российской Федерации, и лично президент России Владимир Путин в последнее время все больше поддерживают молодежные инициативы, направленные на реализацию лидерского потенциала молодежи. Не претендуя на глобальность, в данном исследовании мы постарались изучить степень проявления лидерских качеств на примере конкретной группы студентов, опираясь в качестве теоретической базы на доказавшие свою актуальность теоретические подходы, в основном зарубежных авторов. В ходе исследования были задействованы такие методы, как социологический опрос и аналитико-синтетический метод обработки информации.

В результате исследования проявлений лидерских качеств, в мире сформировались три подхода к изучению лидерства: традиционные концепции лидерства, ситуационные концепции лидерства и новые теории лидерства. Исторически более ранними являются традиционные концепции. Они основываются на концепции лидерских качеств и концепции лидерского поведения. Сходство данных концепций и возможность их объединить в одно направление состоят в том, что они основаны на рассмотрении лидера как человека, наделенного уникальными качествами, присущими ему либо от рождения, либо воспитанными специально, т. е. каждая теория пытается выявить общие аспекты поведения лидера.

Концепция лидерских качеств (1930-е гг.) рассматривает лидеров как особых людей с врожденным набором определенных черт характера, которые присущи только им. Главная идея данной теории: лидерами не становятся – ими рождаются. Американский социолог Э. Богардус перечислил качества, которыми должен обладать лидер – ум, энергия, способность предвидеть, привлекать к себе внимание, такт, чувство юмора, твердый характер и др.

Однако личные качества не гарантируют успех, а их относительная важность в значительной мере зависит от других факторов. Вместе с тем в рамках данного подхода был сделан первый шаг и подведена научная база под осуществление процессов найма, отбора и продвижения персонала по личным качествам. Данная теория послужила предпосылкой к появлению и развитию других концепций лидерства, в частности концепции лидерского поведения.

Концепция лидерского поведения (1940-50-е гг.) предполагает возможность подготовки лидеров по специальным программам с помощью воспитания в них соответствующих качеств. Данный подход акцентирует внимание на стиле лидерства, под которым понимается совокупность характерных приемов и методов, используемых руководителем в процессе управления.

Данная концепция послужила основой для разработки программ подготовки лидеров, таких как, например, Президентская программа в России. Но, несмотря на многочисленные и глубокие исследования, взаимосвязи между чертами характера лидера, с одной стороны, и эффективностью производства и удовлетворенностью от выполненной работы, с другой, выявлено не было. Универсального типа лидера не существует, что послужило предпосылкой к разработке других подходов к теории лидерства [4].

На основе традиционного подхода появилась **ситуационная концепция лидерства**. Основными ситуационными теориями лидерства являются модель руководства Ф. Фидлера, подход «путь-цель» Т. Митчела и Р. Хауса, теория жизненного цикла П. Герси и К. Бланшара, модель принятия решений В. Врума и П. Йеттона и др.

Модель руководства, предложенная Френком Фидлером, предполагала, что лидер обнаруживает свои уникальные качества при определенных сложившихся условиях, причем при разнообразных обстоятельствах он проявляет их по-разному.

Большое значение имеет теория жизненного цикла П. Герси и К. Бланшара. В ее основе лежит положение о том, что эффективный стиль лидерства зависит от «зрелости» исполнителей. Зрелость определяется квалификацией, способностями и опытом работников, готовностью нести ответственность, желанием достичь поставленной цели, т.е. является характеристикой конкретной ситуации.

Подобно другим ситуационным теориям, модель Врума-Йеттона получила поддержку многих теоретиков менеджмента, но в то же время подверглась серьезной критике. Многие отмечают, что модель объясняет, как принимать и исполнять решение, а не как достигнуть эффективности и удовлетворенности подчиненных.

Ситуационные теории лидерства имеют важное практическое значение, поскольку утверждают множественность оптимальных стилей лидерства в зависимости от ситуации. Они указывают на отсутствие единого универсального стиля управления и утверждают эффективность руководства в зависимости от ситуационных факторов [4].

Общим для традиционных и ситуационных концепций лидерства является предположение, что результат от управленческой деятельности взаимосвязан с лидерскими качествами руководителя, а, следовательно, и то и другое можно изменить. В результате были созданы новые концепции лидерства, которые включают концепцию субститутов и усилителей влияния, само- и сверхруководство, тренерский стиль, трансформационное руководство и харизматический подход. Наиболее известными из этих концепций являются: *концепция атрибутивного лидерства (аналитик), харизматического лидерства и преобразующего лидерства (реформатор)*.

В частности, трансформационное руководство и харизматический подход появились в последние годы на основе попыток сформулировать качества лидеров, которые придают им ореол особой значимости, исключительности и магнетизма, позволяя увлекать за собой людей. Установлено, что те, кто идет за харизматическими лидерами, отличаются высокой мотивацией, способны работать с энтузиазмом и достигать значимых результатов. Такого рода лидеры особенно необходимы на переломных этапах развития, в период выхода из кризисного состояния, осуществления радикальных реформ и изменений.

Данные концепции уделяют большое внимание душевным качествам лидера и его способностям через внутренний мир оказывать влияние на подчиненных (последователей) [3].

Анализ природы лидерства показывает, что оно проистекает из определенных потребностей людей и их объединений, которые и призваны удовлетворять лидеры. Более детально природу лидерства раскрывает теория черт. Она объясняет феномен лидерства выдающимися качествами человека, такими как ум, воля, целеустремленность, организаторские способности, компетентность и др.

В данной работе анализ теоретических основ взаимосвязи психологического своеобразия основных подструктур темперамента и характера позволил провести исследование на предмет выявления этих взаимосвязей у студентов КемГУКИ, планирующих стать менеджерами и предпринимателями-владельцами собственного бизнеса, т.е. капитанами собственной жизни [2].

Для диагностики были подобраны такие методы как тестирование, опросник Кеттела, анализ, сравнения. Данный опрос проводился в разное время на одной группе студентов направления «Менеджмент». Исследование проходило в 2013 году, когда студенты обучались на 1 курсе, и в 2015 году, когда студенты обучаются на 3 курсе. Количество человек осталось прежним (24 человека). Однако произошли качественные изменения. В 2015 году не прошли тест 3 человека, которые не доучились до 3 курса. 3 человека прошли тест, которых не было в 2013 году при прохождении исследования.

Р. Кеттел предложил рассматривать лидерство как динамическое взаимодействие между целями лидера и целями и потребностями последователей, где функцией лидера является способствование выбору и достижению групповых целей. Тест Кеттела представляет 105 вопросов, которые затрагивают множество факторов, в данном исследовании была рассмотрена волевая сфера личности, которая включает в себя следующие шкалы:

Фактор «С» – «эмоциональная стабильность – эмоциональная нестабильность»

Фактор «G» – «низкая нормативность поведения – высокая нормативность поведения»

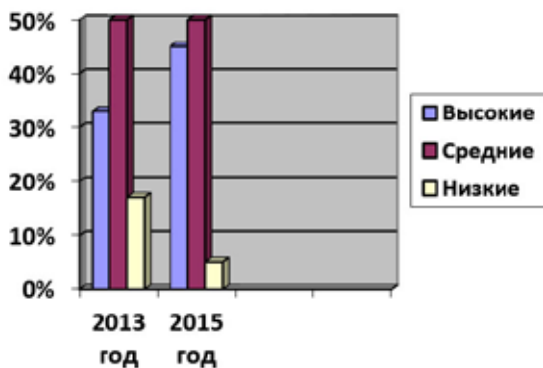

Рис. 1. Фактор «С»

оценкой свойственны и более высокие моральные качества.

В 2013 году большинство студентов – 83% – имели высокие и средние оценки. 50% из числа опрошенных имели средние оценки. Это эмоционально устойчивые, трезво оценивающие действительность, активные и зрелые люди. 33% респондентов имели высокие оценки. Это эмоционально зрелые, выдержанные и спокойные люди; устойчивые в интересах, работоспособные, ориентированные на реальность. Только 4 студента, что составляет 17%, имели низкие оценки: чувствительные, эмоционально менее устойчивые, легко расстраивающиеся люди. С очень низкими оценками студенты не выявлены: изменчивые и пластичные, избегающие требования действительности, утомляемые, раздражительные, эмоционально возбудимые. В 2015 году ситуация изменилась 95% студентов имеют высокие и средние оценки. Только 1 человек имеет низкую оценку.

Данная гистограмма демонстрирует, что сократилась численность студентов с низкими оценками, увеличилось количество человек с высокими оценками, это позволяет сделать вывод, что студенты к 3 курсу обучения стали более уверенными в себе, постоянными в своих планах и привязанностях, эмоционально устойчивыми людьми.

Фактор «G»: «низкая – высокая нормативность поведения», другими словами – дисциплинированность. Этот фактор измеряет уровень внутреннего контроля поведения, интегрированность личности.

Больше половины из числа опрошенных в 2013 году имели высокие оценки. Люди с высокими оценками по этому фактору склонны к организаторской деятельности и добиваются успеха в тех профессиях, где требуются объективность, решительность, уравновешенность. Фактор определяет выраженность волевых характеристик личности. Этот фактор является одним из наиболее важных для прогноза успешности деятельности. Он положительно связан с частотой выбора в лидеры и степенью активности при решении групповых проблем. Лишь два человека имели низкие оценки: не руководствуются волевым контролем, не обращают внимания на социальные требования, невнимательны к другим. 29% из числа опрошенных имели

Фактор «Q3» – «низкий самоконтроль – высокий самоконтроль»

Фактор «E» – «подчиненность – доминантность» [1].

Фактор «C» характеризует динамическое обобщение и зрелость эмоций в противоположность эмоциональной неустойчивости. Люди с высокой оценкой по этому фактору чаще являются лидерами. Установлено, что людям с высокой и средней

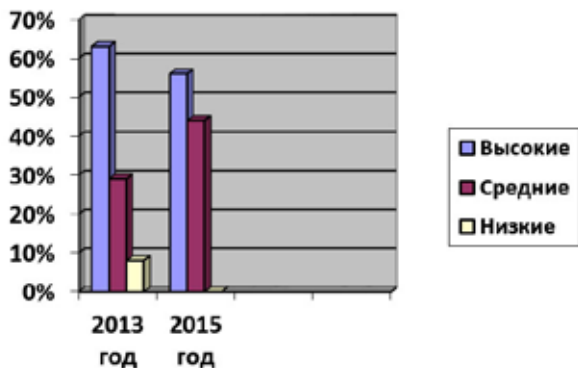

Рис. 2 Фактор «G»

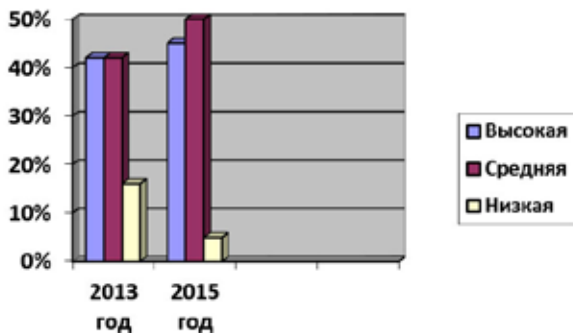

Рис. 3 Фактор «Q3»

средние оценки. Это студенты в меру дисциплинированы и ответственны.

В 2015 году, также больше половины респондентов имели высокие оценки. Однако если в 2013 году высокие оценки имели 15 человек (63%), то в 2015 году высокий уровень имели 13 человек (56%).

Сравнительный анализ данного фактора показывает, что на 2015 год нет ни одного человека с низкими оценками по данному фактору. Увеличилось количество человек со средними оценками, но уменьшилось с высокими. Это говорит о том, что к 2015 году в данной группе не осталось склонных к непостоянству, ленивым, эгоистичным, с низким моральным контролем студентов. Перепад высоких и средних оценок может свидетельствовать о возможном стрессовом состоянии, невни-

мательности или трудностях в момент проведения опроса.

Фактор «Q3»: «низкий самоконтроль – высокий самоконтроль». Фактор Q3 является важным для прогноза успешности деятельности. Коррелирует с успехами в технике, математике, организаторской деятельности, где требуются уравновешенность, объективность и решительность.

Большинство студентов (84%) на первом курсе имели высокие и средние оценки. Это люди самолюбивые, волевые, могут подчинять себе, действуют по осознанному плану, эффективные лидеры. Низкие оценки были выявлены у 4 респондентов. Это студенты с низким самонимением, которые плохо контролируют свое поведение и следуют своим побуждениям.

В 2015 году 95% (23 человека) имеют высокие и средние оценки и только у 1 человека выявлены низкие оценки.

По данному фактору все показатели выросли – это демонстрирует рис. 3. В данной группе студенты стали более организованными, овладели навыками самоконтроля, который основан на четко осознанных целях и мотивах поведения. Но все же присутствуют 2 человека с низкими оценками, что предполагает слабую волю и отсутствие самоконтроля у данных студентов.

Фактор «Е»: «подчиненность – доминантность». Доминантность или власть, характеризует поведение человека в ближайшем социальном окружении. Следует отметить, что проявление этого качества зависит не только от волевых качеств, но и от специфики группы.

На 2013 год респондентов с высокими и низкими параметрами этого качества было выявлено по 5 человек.

Людам с высокими оценками свойственна самостоятельность, независимость, настойчивость, упрямство, склонность к авторитарному поведению. Людам с низкими оценками свойственна мягкость, уступчивость, тактичность, зависимость, склонность легко выходить из равновесия. Больше половины опрошенных имели средние оценки, что предполагает среднюю развитость качеств доминантность и власть.

У студентов 3 курса были выявлены следующие результаты: высокими оценками обладают 27% (6 человек), средними оценками 65% (16 человек), низким уровнем 8% (2 человека).

В 2015 году стало на 1 властного, самостоятельного и независимого человека больше. Людей со средними оценками увеличилось на 2 человека. Студентов с низкими оценками – мягких, услужливых, зависимых – сократилось на 3 человека, что составило на 2015 год всего 2 человека.

Таким образом, обобщая результаты проведенного исследования по двум годам, можно сделать следующие выводы:

- Количество эмоционально устойчивых, трезво оценивающих действительность, активных и зрелых людей увеличилось на 12 % (3 человека).
- Больше половины из числа опрошенных – люди склонны к организаторской деятельности и добиваются успеха. На 2015 год отсутствуют люди с низкими оценками – склонные к непостоянству, обладающие слабым характером и способные на обман и нечестность.
- Самолюбивых, волевых, способных подчинять себе, действующих по осознанному плану, эффективных лидеров к 2015 году увеличилось на 11 % (3 человека). На данный момент 95 % студентов имеют высокие и средние оценки.
- На 2013 год 79% студентов была свойственна самостоятельность, независимость, настойчивость, склонность к лидерскому поведению. В 2015 году студентов с такими личностными качествами увеличилось на 13%, что составляет 92% (22 человека).

Таким образом, можно сказать, что лидерский потенциал студента-менеджера – это способность профессионально использовать полученный коммуникативно-организаторский опыт для разрешения нестандартных управ-

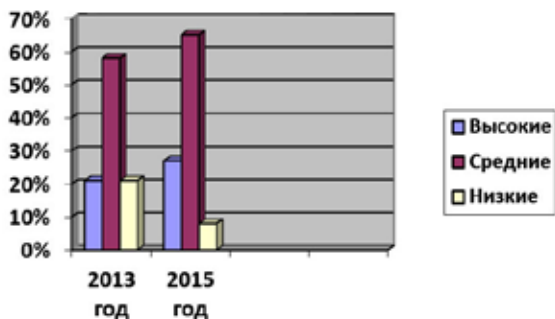

Рис. 4 Фактор «Е»

ленческих ситуаций и обеспечения режима непрерывного личностного роста всех членов коллектива. Развитие лидерского потенциала опирается на формирование коммуникативных, организаторских и инструментальных компетенций, обеспечивающих динамику профессионального успеха. Данному процессу способствует комплекс возможностей в специально организованном воспитательном пространстве вуза: симулирование педагогических ситуаций с целью освоения социальных ролей и моделей поведения, получение социально и личностно значимого коммуникативно-организаторского опыта в процессе аудиторной и внеаудиторной деятельности, использование возможностей педагогической практики.

Результаты, полученные в ходе данного исследования, могут быть использованы для формирования и развития лидерских качеств, которыми должны обладать студенты, обучающиеся на направлении «Менеджмент». В качестве перспектив исследования планируется продолжить разработку данного вопроса и провести сравнительный анализ с результатами коммуникативной сферы по данной методике, что будет способствовать формированию механизма развития лидерского потенциала будущих менеджеров.

Список литературы

1. F тест Кеттелла форма С (105 вопросов) [Электронный ресурс] // Online Test Pad. [Б. м.], 2011-2015. – Режим доступа: <http://onlinetestpad.com/ru-ru/TestView/16PF-test-Kettella-forma-C-105-voprosov-4/Default.aspx> (Дата обращения: 02.02.2015)
2. Заруба Н. А., Милькова З. В. Роль психологической диагностики в подготовке специалистов в вузе на современном этапе развития профессионального образования // *Paradigmata poznání*. 2015. № 1. С. 121-129
3. Концепции лидерства [Электронный ресурс] // Менеджмент организации. Нижний Новгород, 2006-2014. – Режим доступа: <http://examen.od.ua/shpora/page183.html> (Дата обращения: 04.02.2015)
4. Теории лидерства [Электронный ресурс] // www.Grandars.ru. – Режим доступа: <http://www.grandars.ru/college/psihologiya/teorii-liderstva.html> (Дата обращения: 02.02.2015)

Гонтюк В.А.

аспирант кафедры менеджмента инновационной
и инвестиционной деятельности,
Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко

УРОВНИ МЕЖДУНАРОДНОГО УПРАВЛЕНИЯ КАДРОВЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ ОРГАНИЗАЦИИ

Ключевые слова: управление кадровым потенциалом, внутренний уровень, международный уровень, глобальный уровень, интернационализация.

Keywords: HRM, domestic level, international level, multinational level, global level, internationalization.

В современном понимании управления кадровым потенциалом имеет решающее значение для эффективной деятельности, производительности и успеха организации. Для международных организаций, дополнительными осложнениями являются мульти культурные аспекты, институциональные ограничения и внешние факторы, которые влияют на шансы этого успеха. В связи со снижением ограничений на движение рабочей силы в таких областях, как Европейский союз, появлением новых технологий возникает необходимость в квалифицированных кадрах в сфере международного управления. Это важно не только для ТНК, но и для многих малых и средних предприятий и организаций.

Международное управление кадровым потенциалом организации заключается в кросс культурном управлении географически рассредоточенной рабочей силы для эффективного использования кадрового потенциала направленного на получение локальных и глобальных конкурентных преимуществ. Взаимосвязь между глобализацией, национальными системами и организациями влияет на стратегии и практики в управлении кадровым потенциалом. Табл. 1 иллюстрирует теорию ученых Adler и Ghadar о взаимосвязи уровней интернационализации организации и особенностей управления кадровым потенциалом.

На первом уровне интернационализации отсутствует международное управление кадровым потенциалом организации. Интернационализация заключается лишь в краткосрочных визитах иностранных агентов и краткосрочных проектах, в которых продукт (услуги) и техническая компетентность менеджера является наиболее важными факторами.

Международное управление кадровым потенциалом организации второго уровня заключается в назначении иностранных кадров на должности для обеспечения общего управления, технической экспертизы и финансового контроля. Зарубежные рынки требуют дифференцированного подхода и адаптации продукции и методов управления организацией в местной среде. Техническая, управленческая компетенция менеджера и культурная адаптация является наиболее важными факторами на этом уровне.

Концепция многонационального уровня управления кадровым потенциалом

Таблица 1

Уровни международного управления кадровым потенциалом организации

	Уровни интернационализации			
	Внутренний	Международный	Много-национальный	Глобальный
Направленность организации	Продукт, услуга	Рынок	Цена	Стратегия
Организационная стратегия	Внутренняя	Внешняя	Много- националь-ная	Глобальная
Внешняя стратегия	Реализация продук-тов и услуг иностранным клиентам	Расширение междунаро-дного рынка и привлечения международных технологий	Использование сырья, производ-ство и сбыт на международных рынках	Накопление глобального и стратегичес-кого опыта и конкурентных преимуществ
Цель привлече-ния иностранных кадров	Ознакомитель-ная цель	Реализация, контроль, переда-ча технологий	Контроль	Координация и интеграция
Иностранные кадры	Любые работ-ники	Исполнители, продавцы	Исполнители, менеджеры средне-го звена	Менеджеры с высоким по-тенциалом, топ менеджеры
Результаты при-влечения кадров	Материальная мотивация	Реализация про-екта, карьерный рост	Реализация проекта, карьерный рост	Карьерное и организационное развитие
Влияние на карье-ру иностранных кадров	Негативное	Негативное для внутренней карьеры работ-ников	Важное для гло-бальной карьеры работников	Необходимое для карьеры работ-ников
Продолжитель-ность обучения и развитие кадров	Отсутствует	Ограниченное	Длительное	Непрерывное в течение всей карьеры
Категория работников, которые проходят обучение	Отсутствует	Эмигранты	Эмигранты	Менеджеры
Позиционирова-ние результатов труда	Корпоративное	Вспомогательное	Корпоративное	Глобальное и стратегическое позиционирова-ние
Мотивация труда	Материальная	Материальная, получения опыта	Получение опыта, новых возможнос-тей и перспектив	Получение новых возможностей, перспектив и карьерный рост

Цель материальной мотивации	Компенсация расходов	Компенсация расходов	Согласно проекту	Согласно проекту
Карьерное направление	Внутреннее	Внутреннее	Международное	Глобальное
Необходимые навыки иностранных кадров	Технические	Технические, управленческие, культурная адаптация	Технические, управленческие, культурная адаптация, восприятие культурных различий	Технические, управленческие, культурная адаптация, восприятие культурных различий, культурное взаимодействие, влияние и синергия

* Составлено по данным [1; 2; 3]

организации концентрируется на наборе лучших менеджеров для международных позиций, независимо от страны их происхождения [3, 70]. Важнейшей задачей в области управления кадровым потенциалом является восприятие организационных ценностей работниками для достижения интеграции, независимо от того, что организация ведет свою деятельность в различных географических рынках и ее возглавляют зарубежные топ менеджеры.

Проблемой международного управления кадровым потенциалом на глобальном уровне является удовлетворение требованиям глобальной интеграции и национального реагирования, поэтому важным является использование креативных, гибких и дифференцированных подходов в принятии решений. Глобальный уровень управления кадровым потенциалом концентрируется на получении новых возможностей, перспектив, росте и непрерывном обучении работников в рамках всей организации [3, 72].

Международное управление кадровым потенциалом включает вопросы, связанные с существующими международными организационными моделями, сочетания политик и практик управления кадровым потенциалом в различных странах, управления в разных культурах и средах. Поэтому неотъемлемой частью международного управления кадровым потенциалом организации является осознание культурных различий и учета факторов среды.

Литература

1. Adler N.J. Human Resource Management: An International Comparison / N.J. Adler, F. Ghadar // Strategic human resource management: a global perspective. – R. Pieper (ed.), 1990. – Pp. 235-260.
2. Armstrong M. A. Handbook of human resource management practice / M. A. Armstrong. – Kogal Page Ltd, 2006. – 982 p.
3. Harzing A.-W. International Human Resource Management / A.-W Harzing, J.V. Ruyseveld. – SAGE Publication Ltd, 2004. – 499 p.

Муляр В. І.

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри гуманітарних і соціальних наук
Житомирського державного технологічного університету

УОЛТ РОСТОУ І ЙОГО «СТАДІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ».

В наукових дискусіях про людину, суспільство, історію питання про своєрідні закони і закономірності цих феноменів завжди знаходяться серед стрижневих. Це і не дивно, адже будь-яка наука ставить перед собою завдання віднайти суттєвий, тобто закономірний взаємозв'язок явищ. В цьому контексті глумачення людського життя, людської історії з позиції політичного розвитку завжди мало неабиякий зміст, бо відкривало дорогу до виправдання тих чи інших способів, форм, типів політичного влаштування суспільства. А відтак давало змогу закріплювати в свідомості величезної маси людей відповідні стереотипи як гарантію не тільки життєздатності такого політичного влаштування, але й перспектив тих чи інших політичних сил як суб'єктів людської історії.

В контексті вищесказаного зазначу, що як і політична філософія, так і соціальна філософія за свій тривалий період розвитку накопичили величезний теоретичний матеріал, що демонструє найрізноманітніші підходи та аргументи на користь різних моделей економічного, політичного, соціального, духовного розвитку. В цьому плані вельми цікавою є теоретична модель, яку запропонував відомий американський вчений і політик У. Ростоу. Оригінальність його підходу полягає в тому, що він, можливо, один з небагатьох інтелектуалів, який спробував описати людську політичну історію з позицій економічного розвитку.

Ростоу Уолт Уїтмен (англ. Rostow Walt Whitman) (07.10.1916, Нью-Йорк – 13.02.2003, Остін) – американський економіст, соціолог, політичний мислитель і державний діяч. Народився в родині єврейських емігрантів з Росії. Навчався в Йельському та Оксфордському університетах, викладав у Колумбійському університеті. Під час Другої світової війни служив в управлінні стратегічних служб США (попередник ЦРУ), а після війни викладав у Оксфордському, Кембріджському університетах, Массачусетському технологічному інституті. Одночасно займався політичною діяльністю, був спічрайтером президента США Д. Ейзенхауера (1958р.), брав участь у президентській кампанії Джона Кеннеді (1960р.). В 1961-1969 рр. – заступник радника президента США з національної безпеки, голова Ради планування політики при Держдепартаменті США. У 1969 році У. Ростоу відійшов від політичної діяльності і до кінця життя займав посаду професора економіки та історії Техаського університету. Ввійшов в історію як запеклий антикомуніст і завзятий захисник капіталізму та ринкової економіки. Автор знаменитої «теорії стадій економічного зростання», написав всесвітньо відому працю «Стадії економічного зростання. Некомуністичний маніфест» («The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto», 1960 р.). У списку основних праць також «Політика і стадії зростання» (1971р.), «Процес економічного зростання» (1952 р.) та ін.

В основу власної концепції моделі політичного розвитку людської історії У. Ростоу поклав ідеї, що заперечували марксистське розуміння історичного процесу. Він відкинув теорію суспільно-економічних формацій К. Маркса як однобічну, що абсолютизує взаємозв'язок продуктивних сил і виробничих відносин у якості головної суперечності суспільного буття, яка зумовлена відносинами власності, супроводжується класовою боротьбою і, таким чином, виступає об'єктивною рушійною силою прогресу. У. Ростоу не надавав суттєвого значення власності взагалі, оскільки визнавав лише приватну власність, відкинув він і поняття «суспільного класу» та класової боротьби, а соціальну структуру суспільства подавав як наслідок професійного поділу праці. Таким чином, історію людства уявляв як еволюційний, а не як революційний процес. Базовими показниками якісної відмінності різних стадій людського прогресу американський вчений називав рівень розвитку техніки, технологій, науки, промисловості, накопичення національного доходу, рівень споживання тощо. В концентрованому вигляді в основі ділення історичної еволюції на суспільно-політичні стадії, на думку У. Ростоу, лежать принципи відмінності трьох основних узагальнюючих характеристик: рівня розвитку техніки; норми накопичення темпів економічного зростання; рівня споживання.

Всю людську історію У. Ростоу ділить на п'ять стадій: традиційне суспільство; стадія передумов або перехідне суспільство; стадія злету; період зрілості; ера високого масового споживання. Традиційне суспільство, на його думку, включає східні деспотії, античну добу і середньовічну Європу до кінця XVII ст. Характеризується примітивною ручною працею, а тому низькою її продуктивністю, пануванням сільського господарства у виробництві, ієрархічною соціальною структурою із замкнутими, розрізненими кастами. Йому притаманні також статична рівновага в економіці, низька норма накопичення і високі темпи зростання населення, звідси – низький рівень реальних доходів на людину. Політична влада в руках землевласників. Стадія передумов або перехідне суспільство, за У. Ростоу, охоплює Європу XVII – XVIII ст. і характеризується утворенням національних держав, що сприяють виникненню умов для економічного розгону. Зростає роль науки, техніки, суттєво розширюються ринок і конкуренція, внаслідок чого підвищується норма накопичення в національному доході (до 10%). Повільно, поступово, але неминуче створюються умови для деякого підвищення ефективності виробництва і темпів зростання економіки. Стадія злету, за У. Ростоу, охоплює період розвитку суспільства від монополістичної до монополістичної фази капіталізму (для Англії – кінець XVIII – поч. XIX ст.). Це період економічного розгону, що характеризується промисловими революціями. Суттєво зростає технологічний рівень промисловості і сільського господарства, виникає капітал загальногосподарського значення (транспорт, зв'язок, дороги і т. д.), підвищення норми накопичення в національному доході створює умови для використання досягнень науково-технічного прогресу і долання опору для розвитку з боку усталених інститутів влади, традицій, звичаїв. Стадія зрілості, на думку У. Ростоу, охоплює період з кінця XIX ст. до середини XX ст. В цей період створюється світове господарство, 10-20 % національного доходу інвестується, внаслідок чого зростання продукції починає випереджати зростання населення. Спостерігається постійний хвилеподібний технологічний прогрес економіки, його вихід за межі традиційних галузей господарства і масове оволодіння його результатами. Центр

ваги з галузей вугільної, металургійної промисловості, важкого машинобудування переноситься на верстатобудування, хімічну та електротехнічну промисловість. Стадія ери високого масового споживання, на думку американського вченого, вінчає весь процес розвитку людства. Вона охоплює, як він вважав, лише США та Велику Британію. Економіка повністю підпорядковується завданням особистого споживання. В ній немає монополій, гонити за прибутком, концентрації капіталу, експлуатації як явища. Відбувається революція у споживанні, виникає новий середній клас, влада у виробництві переходить від власників до менеджерів. Змінюється система цінностей, капіталізм втрачає свою агресивність, а держава концентрує увагу на задоволенні потреб своїх громадян. Розквітає не тільки економічна, але й політична та соціальна демократія.

В одній із своїх наступних праць «Політика і стадії зростання» (1971 р.) У. Ростоу внаслідок детального аналізу розвитку економічної та політичної системи капіталізму зробив суттєве уточнення у своїй концепції. Він означив шосту стадію – «стадію якості життя», головною особливістю якої вважав пошук шляхів якісного покращення життя людини та її духовного розвитку. Комунізм У. Ростоу вважав своєрідною хворобою, яка мине з настанням ери масового споживання. СРСР, як переконував американський вчений і політик, відстав від західного світу на соціальну добу.

Література:

1. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія. – К.: Генеза, 1996. – С. 103-104;
2. Блауг М. Ростоу, Уолт У. // 100 великих економістів после Кейнса. – СПб: Економікус, 2009. – С. 248-251;
3. Новая философская энциклопедия. В четырех томах / Ин-т философии РАН. Научн. – ред. совет: В. С. Степин, А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин. – М.: Мысль, 2010. – Т. III, Н-С. – С. 467;
4. Политическая жизнь Новейшего времени. Персоналии, идеи, концепции: Краткий справочник / Сост. Михайлова Е. М. – Чебоксары: ЧКИ РУК, 2010. – С. 28;
5. Rostow W. W. The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto. – New York : Cambridge University Press, 1960. -- 179 p.

Ляпіна Л.А.

кандидат політичних наук, доцент,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили**ТЕОРІЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ: ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ****Ключові слова:** мультикультуралізм, права меншин, культура**Keywords:** multiculturalism, minority rights, culture

Глобальне економічна взаємодія і формування глобальних інформаційних мереж, інтенсифікація міжкультурних контактів і властиве для епохи постколоніалізму зростання міграційних потоків, поява нових субкультур, втрата культурної єдності спільнот призводять до зникнення монокультурних держав і посиленню культурного різноманіття. Реальність формування полікультурної стану суспільства вимагає свого теоретичного осмислення. Відповідно до суспільних змін формуються нові теорії, що дозволяють наблизитися до розуміння нової соціальної ситуації.

Однією з таких є теорія мультикультуралізму, яка пропонує прийняття такого нового мультикультурного стану соціуму і теоретично обґрунтовує практику не номінального, а фактичного зрівнювання всіх існуючих у суспільстві культур. Мультикультуралізм являє собою сукупність поглядів, які проголошують примат «культурного розмаїття» над етнокультурною гомогенністю держав і спрямовані на вирішення етноконфесійних і соціокультурних проблем сучасного соціуму.

У процесі становлення теорії мультикультуралізму можна виокремити декілька етапів дискурсу, на яких відбувались зміни у розумінні теорії та практики мультикультуралізму [2, 425-440], і ці зміни були підготовлені та спровоковані, за визначенням французького дослідника Ронан Ле Коадіка, «ідентифікаційними хвилями», пов'язаними з вимогами різних груп визнання їх культурних особливостей [4].

Так, перший етап – дискусії 70-х, коли були закладені теоретичні основи мультикультуралізму, підготовлений першою «ідентифікаційною хвилею» – етнічним відродженням, або, за висловом Е. Сміта, підйомом етнонаціоналізму [5]. Ця хвиля тривала з кінця 1950-х до кінця 1970-х років і часто осмислювалась в термінах деколонізації. На даному етапі становлення теорії мультикультуралізму вчені вважали, що її ключове питання – питання про права національних меншин. І тут головною була ідея пріоритету індивідуальної свободи. Ліберали наполягали на тому, що індивіди вільні у виборі їх власної концепції блага, і вітали звільнення індивідів від будь-якого приписаного або устаткованого статусу. Тобто індивід морально є первинним по відношенню до спільноти. Комунітаристи, розглядаючи людей в їх специфічних соціальних ролях і відносинах, відстоювали принцип захисту прав меншостей як соціальних груп та виступали за підтримку балансу між свободою індивіда та захистом спільнот, що формують державу, намагаючись визначити ступінь, за якою відстоювання одного може зруйнувати інше [2, 425-427].

Другий етап еволюції теорії мультикультуралізму – дискусії 1980-тих років – період другої «ідентифікаційної хвилі», коли після чергової нафтової кризи настала економічна криза, і охопила переважно іммігрантське населення. «Дійсно, трудова імміграція, тимчасова і яка складалась в основному з чоловіків, поступилася місцю міграції на постійне місце проживання, що включала чоловіків, жінок та дітей. У ситуації уповільнення економічного росту та збільшення долі безробітних іммігранти та їх діти часто стають об'єктом дискримінації. Це підштовхує їх до пошуку і підтримки всередині своєї культури тих ресурсів, які вони не знаходять у приймаючому суспільстві» [4]. Тому головним у дискусії постає таке питання: який можливий масштаб мультикультуралізму і чи потребують меншини, які розділяють базові ліберальні цінності, прав меншин?

Відповіді на ці питання формують дві основні теоретичні альтернативи. Прибічники першої наполягають на «байдужості» чи «нейтральності» по відношенню до культурної різноманітності. Їх ключова теза полягає в тому, що не існує ніяких прав людини так званого третього покоління, чи то у вигляді колективних прав культурних груп чи індивідуальних прав громадян на збереження культурної ідентичності [3, 218]. Збереження спільноти є справою самих її членів і стає більш-менш успішною залежно від здатності акумулювати засоби та координувати зусилля. Автори іншої теоретичної альтернативи вважають, що ті, хто бажає вести спосіб життя, властивий їх рідній культурі в умовах правової системи, яка відображає специфіку іншої культури (культури більшості), можуть не розраховувати на обов'язкову допомогу з боку суспільства в цілому. Їх труднощі носять суб'єктивний характер, тому вони повинні «заплатити» за відданість традиціям, а не чекати підтримки ззовні.

Отже, деталі теоретиків мультикультуралізму різняться, проте, як зазначає В. Кимліка, «кожен з нас по-своєму доводить, що є життєво важливі інтереси, пов'язані з культурою та ідентичністю, які повністю сумісні з ліберальними принципами свободи та рівності та які виправдовують наділення меншості особливими правами... Найважливішим завданням...є розмежування «поганих» прав меншостей, які передбачають обмеження індивідуальних прав, і «хороших» прав меншостей, що можуть розглядатися як додаткові індивідуальні права» [2, 429-431].

Третій етап еволюції теорії мультикультуралізму є відповіддю на націєбудівництво та «ідентифікаційну хвилю» 1990-х років. Його суть полягає в утвердженні існування, всупереч тенденції глобалізації суспільства, явних розбіжностей та вимоги їх публічного визнання. Ці вимоги висувуються в периферійних регіонах та від імені національних меншин, які захищають та підносять власну культурну специфіку, але особливо серед іммігрантів та їх нащадків. Останнім здається, що ідентичність може бути, у широкому розумінні цього слова, засобом консолідації категорій населення, що відчувають гостру економічну та соціальну нерівність [4].

У цей період вчені активно дебатують з приводу відомої «етнокультурної нейтральності» демократичних держав і відбувається заміна цієї «моделі «нарочитої неуваги» «більш точною моделлю, яка визнає ключову роль націєбудівництва в ліберальних демократіях... Держави беруть участь у процесі «націєбудівництва» – процесі заохочення спільної мови, почуття спільного членства в соціальних інститутах...». Тобто «питання тепер полягає не в тому, як пояснити відхід від норми, нарочитої неуваги, але у тому, чи створюють зусилля більшості щодо націєбудівництва несправед-

лівість для меншості? і якщо так, то чи можуть права меншості допомогти у захисті від цих несправедливостей?» [2, 439-440].

У відповідь на це питання було запропоновано три варіанти, на яких акцентує увагу французький вчений Мішель Вевйорка: політика асиміляції, толерантність та визнання і культурні права для меншостей, за умови, що останні не кидають виклик загальним цінностям, правам та розуму [1, 21-22]. Мультикультуралізм у вузькому значенні відноситься до третьої відповіді, згідно М. Вевйорки, «це публічна політика, певна частина інститутів, правових та державних (або місцевих) дій по забезпеченню культурним розбіжностям (у крайньому випадку, деяким з них) визнання в суспільній сфері [1, 24]. Батьківщиною цього підходу є Канада, також Австралія, США та ін.

Четвертий період еволюції теорії мультикультуралізму обумовлений процесом економічної, транспортної, інформаційної та демографічної глобалізації 2000-х років. Етносоціальний простір й надалі продовжує розширюватися на багаточисельні колективістські спільноти – «групи», «кластери», «коммуніті». Зростаюче багатоманіття культурних ролей та ціннісних установок, спонтанний характер самоорганізації, феномен віртуального мережевого спілкування змінили характер громадянського суспільства. Для представників цього нового соціокультурного середовища криза ідентичності перестала бути гострою проблемою. Втратила певне значення й національна солідарність. Тому неминучим стало відродження структурного плюралізму. Проте у даний період суттєво знижується інтерес наукової спільноти до мультикультуралізму. Показово, що нечисельні концептуальні дослідження здійснюються тільки у руслі методології конструктивізму.

Узагальнюючи вищевикладене, доцільно відмітити, що теорія мультикультуралізму постійно розвивається. І на кожному наступному етапі відбувається не заперечення напрацювань та досягнень попередніх дискусій, а, навпаки, уточнення їх змісту відповідно до актуальних викликів сучасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вевйорка М. Формирование различий // Социс: социологические исследования: Научный и общественно-политический журнал. М.: Наука. – 2005. – № 8. С. 13-24.
2. Кимлика У. Современная политическая философия. Введение. М.: ВШЭ, 2007. – 592 с.
3. Прокофьев, А. В. Справедливость и ответственность: социально-этические проблемы в философии морали. Тула: Изд-во ТГПУ им. Л. Н. Толстого, 2006. – 277 с.
4. Ронан Ле Коадик. Мультикультуралізм [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://www.etnograf.ru/node/178> (Дата обращения 12.05.2013).
5. Smith Anthony D. The Ethnic Revival in the Modern World. Cambridge: Cambridge University Press, 1981. – 244 p.

PROBLEMY EKOLOGICZNE W UJĘCIU WSPÓŁCZESNYCH MYŚLICIELI KATOLICKICH

Dziś jak nigdy dotąd nasiliły się problemy związane z relacją człowiek-przyroda. Wyłącznie konsumpcyjna postawa ludzkości względem środowiska naturalnego porodziła spięcie zagrażające istnieniu wszystkich istot żywych. Zagadnienia ekologiczne dotyczą zawsze całego globu, dlatego należy niezwłocznie uświadomić przyczyny kryzysu i podjąć działania rozładujące konflikt na linii ludzkość-środowisko; do tego wystarczy wyobrazić sobie skutki zaniechania jakichkolwiek działań w tym kierunku. Aktualność problematyki ekologicznej bierze się z konieczności określenia stosunków między postępem naukowo-technicznym z jego wynalazkami a czynnikiem duchowym, w szczególności religią – przesłaniem, w której dokonują się przełomowe zmiany wewnątrzludzkie.

Podjęcie wspomnianych zagadnień zakłada analizę etycznych podstaw sytuacji kryzysowej. Bowiern dzięki możliwości dokonania przemian na polu norm, wartości i motywacji ogólnoludzkich zjawia się szansa kształtowania „światopoglądu ekologicznego” ludzkości. Religia jest źródłem wielu wartości etycznych, pozwala od nowa spojrzeć na świat, ma wpływ na ludzkie działania, określając zasady i przepisy postępowania. Dzięki tym własnościom, osobliwie światopoglądowej i porządkującej, religia sprzyja rozpowszechnianiu się etyki ekologicznej, której zasady przywołują moralną odpowiedzialność człowieka za własne czyny, w tym wypadku chodzi o powszechne skutki postępu naukowo-technicznego.

W obiczu przemian dotyczących dziś społeczność ludzką i powstających nowych zagrożeń odpowiednio i pod wieloma względami kształtuje się na nowo chrześcijańska nauka, przeobraża się treść i koncepcja przepowiadania, oświeża się pogląd na działalność wspólnot parafialnych. Wszystko to świadczy o stałym zainteresowaniu chrześcijaństwa aktualnymi problemami ludzkości oraz o pragnieniu udzielania przez nie odpowiedzi na kluczowe pytania epoki, wśród których mieści się kwestia ekologiczna. Tendencja owa znajduje wyraz w chrześcijańskim nauczaniu społecznym poszczególnych kościołów. Ekologiczne wątki zawarte w chrześcijańskiej doktrynie społecznej są podejmowane bezpośrednio lub pośrednio przez licznych badaczy z pośród różnych kół narodowościowych: amerykańskiego – B. Commoner, U. Douglas; polskiego – J. Bańka, J. Aleksandrowicz, L. Zacher; niemieckiego – F. Barnaba, A. Schmidt; francuskiego – F. Saint-Marc; ukraińskiego – A. Herasymczuk, T. Borozenec, M. Stadnyk. Uczni ci studiowali rozmaite aspekty wzajemnych odniesień chrześcijaństwa i ekologii.

Wspólnoty chrześcijańskie, poszczególni działacze religijni, teologowie podejmują trud uświadomienia problemów ekologicznych w świetle Pisma Świętego po to, by odnaleźć w Nim argumenty za koniecznością kształtowania w ludziach odpowiedniej relacji do środowiska naturalnego. Istnieją sprzeczne komentarze do słów Biblii traktujących o ludzkim stosunku do świata przyrody. Historia ludzkiej myśli zna również próby przypisujące chrześcijaństwu nauczaniu jakoby stworzenie gruntu pod konsumpcyjne nastawienie człowieka do otoczenia.

Głosy obarczające winą twierdziły, że to mylna interpretacja słów z Księgi Rodzaju (por. 1, 28): „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną, panujcie nad rybami w morzu i zwierzętami na lądzie” zrodziła postawę konsumpcyjną człowieka. Te właśnie wiersze Pisma Świętego, w myśl krytycznych głosów, nadają człowiekowi prawo panowania nad światem przyrody, czego skutkiem stała się ekologiczna katastrofa. Jednakże coraz więcej myślicieli proponuje nieco inne rozumienie powyższego fragmentu, podając argumenty za „pro-ekologicznym” wektorem Biblii.

Według profesora Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, księdza B. Jurczyka, już pierwszy „nakaz”, otrzymany przez człowieka w raju nosił ekologiczny charakter i dotyczył „jego obecności w środowisku naturalnym”[15,74]. Teolog z KUL-u odwołuje się do nieco szerszego fragmentu z tej samej księgi, mianowicie do słów powierzonych przez Boga zgodnej parze ludzi w osobach Adama i Ewy: „Płodźcie się i mnożcie, napełniając ziemię i panując nad nią, służąc rybom morskim i ptakom niebieskim i wszelkiemu stworzeniu pełzającemu po ziemi. I rzekł Bóg: Oto dałem wam wszelką roślinę zieloną, rodzącą nasienie po całej ziemi i wszelkie drzewo owocowe, rodzące nasienie: będzie to dla was pożywieniem” (Rodz. 1, 28-29). Powyższe polecenie mówi przede wszystkim o jedności ludzi i środowiska naturalnego, o ich wzajemnej zależności, o potrzebie opieki nad przyrodą – zaniechanie tego grozi człowiekowi głodem. „Panowanie” nad przyrodą (stworzeniem), światem należy rozumieć jako „sprawowanie opieki” nad wszelką istotą żywą powierzoną ludzkości. A więc nakaz „panujcie i rządźcie”, rozumiany właściwie, nie wzbudza postawy konsumpcyjnej u człowieka. Kryzys ekologiczny powstał właśnie na skutek błędnej interpretacji Bożego przykazania.

W dziele „Chrześcijański wymiar problematyki ekologicznej” profesor A. Herasymczuk stwierdza: „Impulsem dla zanegowania przez chrześcijaństwo koncepcji środowiska naturalnego pod postacią ekocentryzmu i biocentryzmu stał się fakt, iż stanowisko to proponowało usunięcie ontologicznej i aksjologicznej różnicy pomiędzy ludźmi i innymi istotami żyjącymi, postrzegając biosferę jako jedność biotyczną, niepodzielną ze względu na wartość. W ten sposób pozbawionoby człowieka odpowiedzialności wyższej na korzyść „wizji godności zrównującej wszystkie istoty żywe”[2,62].

Słusznie więc napominają teologowie, iż wszechstronne badanie środowiska naturalnego zapobiega powstawaniu jedynie utylitarystycznego traktowania świata przyrody wyłącznie jako obiektu manipulowania czy korzystania z niej „na granicy jej możliwości”. Jednocześnie, ciągną dalej teologowie, nie należy absolutyzować przyrody ani zawyżać jej wartości w porównaniu z osobą ludzką, ponieważ stąd już prosta droga do ubóstwiania ziemi – cechy własnej niektórych ruchów ekologicznych[2,63]. Człowiek zgodnie z biblijną wizją różni się od innych istot żywych tym, że został stworzony „na obraz Boży”. Zatem Stwórca uczynił go odpowiedzialnym za Ziemię, zlecił mu ją „uprawiać i chronić”. Tylko człowiek ponosi odpowiedzialność za to, co się dzieje. Dlatego jest on „zarządcą” planety i posiada prawa i obowiązki względem Boga, któremu zdaje sprawę ze swego zarządzania.

Interesującą opinię na temat traktowania zagadnień ekologicznych w przestrzeni myśli katolickiej wyraża niemiecki teolog A. Auer. Porównuje on ekologię do teorii „domu”, którym jest świat. Ponieważ rozwój ekologii przewiduje dobrobyt ludzkości, to przedmiotem badań powinny stać się warunki życia w tym „domu”. Zgodnie z koncepcją katolicką ów „dom” został powierzony człowiekowi przez Boga na długotrwały termin „z nadzieją” na rozumne zarządzanie „majątkiem”. Niestety bezmyślna działalność człowieka spowodowała

liczne nieszczęścia w środowisku naturalnym. „Wzbogacając” świat przyrody nowymi wynalazkami ludzkość podważyła początkową harmonię uderzając w elementy niezbędne do życia: czystą wodę, świeże powietrze, urodzajne grunty itd. To ma właśnie na myśli papież Jan Paweł II, gdy mówi o „cierpieniu ziemi”, które ostatecznie przeradza się i znajduje ujście w cierpieniu poszczególnych osób; w ten sposób problem ekologiczny otrzymuje ciężar etyczny i staje się „wielkim wyzwaniem dla moralistów” [14,75].

Wiele wierszy Pisma Świętego mówi o szacunku i miłości do środowiska naturalnego: jako tworzywa samego Boga który „widział, że wszystko, co stworzył, było dobre” (1 Tm. 4, 4); wyrażając zachwyt i podziw w słowach „Zwróćcie uwagę na lilie polne, jak rosną – nie pracują ani nie przędą. Ale prawdę mówiąc, sam król Salomon w swoim bogactwie nie wyglądał tak, jak choćby jedna z nich” (Mt. 6, 28-29). Świat przyrody z biblijnego punktu widzenia ma wartość sam w sobie. Ma od-Boską wartość, stąd należy mu się szacunek i uznanie. Na tej wartości zasadza się ludzka odpowiedzialność przed Bogiem za środowisko naturalne. W Biblii również znajduje się moralny fundament dla kształtowania kultury ekologicznej – uważa A. Herasymczuk – ponieważ podstawowymi kategoriami etyki chrześcijańskiej są „miłość i odpowiedzialność”. Kościoły chrześcijańskie, działacze religijni, wierzący i wszyscy „zglobiający” zasady „służące życiu” zawarte w Biblii, sprzyjają rozpowszechnianiu się etyki ekologicznej [2,37]. Papież Jan Paweł II wyraził swą przychylność do idei równoprawności człowieka i przyrody, kiedy ogłosił świętego Franciszka z Asyżu patronem ekologów. Ów święty biedaczyna sposobem swego życia wcielił ideę powszechnej miłości do świata przyrody i każdej istoty żyjącej. Katolicy teologowie, badając przyczyny powstania kryzysu ekologicznego, próbują znaleźć szlaki prowadzące ku rozładowaniu napięć związanych z zagrożeniami sfery ekologicznej przez rozwiązywanie problemów dotyczących świata przyrody.

Pierwszym człowiekiem podejmującym na polu nauczania kościelnego kwestię zaburzonej relacji świata i człowieka jest papież Jan XXIII (encyklika „Mater et Magistra”). W owym dokumencie, na odmianę od jego poprzedników, *papa* nie tylko na nowo ocenił sytuację, która powstała, ale dokonał próby przeglądu powszechnych zasad badawczych odnośnie środowiska naturalnego i społeczeństw, osoby ludzkiej i jej działalności. Ekologiczne *Credo* Jana XXIII wyrażają słowa: „Społeczność ludzka żadną miarą nie rozwija się pod wpływem (w formie nacisku) pewnych ślepych żywiołów, ale na skutek działalności poszczególnych ludzi, wolnych i siłą rzeczy zdolnych do odpowiedzialności za swoje czyny” [7,38]. Każdy człowiek jest więc, według świętego papieża, odpowiedzialny za swoje wybory, które „materializują się” w czynach.

Problem zagrożenia wartości osoby ludzkiej na obszarze „postępu naukowo-technicznego” został znów podjęty przez papieża Jana Pawła II już w pierwszej jego encyklice „Redemptor Hominis”: „Człowiek dzisiaj jest stale zagrożony poddaniem się w niewolę własnych wytworów, myśli, dążeń. Owoce tej różnorodnej działalności nie tyle stanowią zagrożenie z powodu ich oderwania od „twórcy”, lecz dlatego, że, nawet jeśli tylko częściowo, pobocznie lub bezpośrednio godzą w efekcie w samego człowieka” [10,15].

Idea zniszczenia ludzkości w efekcie wynalazków poszczególnych osób wyraźnie znajduje swój wyraz w encyklikach Jana XXIII „Mater et Magistra” i „Pacem in Terris”, lecz najbardziej widoczna staje się w nauczaniu Jana Pawła II – we wszystkich jego społecznych encyklikach. Zagadnienie kryzysu ekologicznego w aspekcie szkodliwości skutków postępu naukowo-technicznego podejmował w swych pracach papież Paweł VI. „Dzisiaj – podkreśla

papież – dostrzegamy zgubne przemiany w świecie, które niespodziewanie wynikły z działalności ludzkiej. Nagle człowiek uświadomił sobie, że bezmyślne wykorzystywanie zasobów środowiska naturalnego zagraża jego unicestwieniem i w końcu zniszczeniem także wszystkich ludzi”[8]. Motyw zagrożenia ludzkości ze strony powszechnej industrializacji można prześledzić również w encyklikach Jana Pawła II. Człowiek niszczy przyrodę zawsze, gdy korzysta z niej egoistycznie „podczas gdy Stwórca pragnął, by – jak przypomina „Redemptor Hominis” – komunikował się on z nią rozumnie jako jej zarządca i obrońca, nie zaś jako absolutny użytkownik”[10,43].

„Często człowiek zapomina o prawdziwym przeznaczeniu środowiska naturalnego, ograniczając je do celów przemijających i krótkotrwałych – zaznacza Jan Paweł II w encyklice „Redemptor Hominis”[10,44]. Rozwój techniczny i związany z nim postęp cywilizacyjny domagają się proporcjonalnego rozwoju moralnego i etycznego. Niestety etyka ciągle nie nadąża za techniką. Jan Paweł II wykonał główną rolę w procesie *aggiornamento* i rozwoju doktryny społecznej Kościoła. Problematyce ekologicznej poświęcił on pracę pod tytułem „Kryzys ekologiczny: wspólna odpowiedzialność”. W niej opisuje on zgubne tendencje gnieźdzące się współcześnie w społeczności ludzkiej, niesprawiedliwość wśród ludzi, brak należytego szacunku do świata przyrody i okradanie go z zasobów naturalnych i przez to pogorszenie się ogólnego stanu środowiska naturalnego. Papież diagnostuje głęboki kryzys moralny, wskazując na jeden z jego skutków – niszczenie przyrody. Rozwój bowiem duchowo-moralny nie odpowiada postępowi naukowo-technicznemu, przez co zachwiana jest równowaga między człowiekiem i środowiskiem naturalnym.

Jan Paweł II pisze, że „często interesy produkcyjne biorą górę nad dobrem pracowników, zaś interesy ekonomiczne nad dobrobytem całych narodów... Został poddany ruinie wątył bilans ekologiczny – przyczyną jest niekontrolowane niszczenie świata zwierzęcego i roślinnego oraz nadmierne wykorzystywanie zasobów naturalnych. Wszystko to dopuszczane w imię postępu i dobrobytu ludzkości w efekcie przynosi tejże ludzkości same nieszczęścia”[14,39]. W encyklice „Centesimus annus” papież Jan Paweł II pisze, że swawola i postawa polegająca wyłącznie na używaniu przyrody pociągnie za sobą „bunt przyrody”. Taką postawę charakteryzuje on jako „błąd antropologiczny”, który prowadzi do ruiny Boga stworzenia i naprawa tego błędu polega na odnowieniu „ekologii człowieka”[5,47]. W encyklice „Sollicitudo rei socialis” papież stwierdza, że ludzkość w swoim nastawieniu do przyrody jest podporządkowana prawom nie tylko biologicznym, ale również moralnym, których nie wolno bezkarnie naruszać[5,32]. Równocześnie papież przypomina o prawdziwym powołaniu każdego człowieka, a także Kościoła powszechnego, polegającym na ratowaniu środowiska naturalnego i wszystkiego, co żyje[5,32].

W liście apostołskim „Ecclesia in America” papież Jan Paweł II przypomina o odpowiedzialności religijnej każdego człowieka i podkreśla, że to z wiary w Boga Stwórcę „... dla każdego wypływają konkretne obowiązki wobec środowiska naturalnego”[5,76]. Również papież stwierdza, że niszczenie przyrody jest jednym z najcięższych grzechów i zalicza go do kategorii grzechów socjalnych, które wołają o pomstę do nieba[5,77].

W encyklice „Centesimus Annus” papież Jan Paweł II zwraca się do ludzi z prośbą: „Badajcie swoje bycie społeczne i przypatrzcie się do ekologii własnych dusz: czy wszystko jest w niej w porządku i czy odpowiada ona wzniosłej misji człowieka na ziemi?”[12,59]. Rzeczywiście jest to niezwykle ważne, by człowiek zrozumiał swoją misję na tym świecie i dokonywał słusznych wyborów, gdyż, jak przypomina tenże papież w encyklice „Veritatis

splendor”: „Biblijne zasady nawołują do fundamentalnego wyboru, który określa moralny kształt życia poszczególnych ludzi i motywuje wolność każdego człowieka do podejmowania zdecydowanych zobowiązań wobec Boga. Pytanie to dotyczy decyzji wiary, posłuszeństwa w wierze, w której człowiek powierza się całkowicie i w sposób wolny objawionemu Bogu, oddając mu w zupełności swój rozum i wolę. Taka wiara, działająca przez czyny miłości, pochodzi z samego wnętrza człowieka, z głębin jego serca i powołana jest przynosić obfity plon pracy”[9,67].

Bóg udziela człowiekowi swobody wyboru odnośnie rozwoju świata, ale, jak głoszają dokumenty Soboru Watykańskiego II: „Korzystając z wszelkich swobód należy przestrzegać osobistej i społecznej odpowiedzialności”[3,382]. Wartość osoby ludzkiej w chrześcijaństwie – czyli personalizm chrześcijański – cały człowiek w jego cieleśno-duchowej jedności jest postrzegany jako stworzenie Boże, jako opiekun ziemi i życia w świecie, ponieważ jest odpowiedzialny za nie przed samym Stwórcą[3,64]. Kompendium społecznej doktryny Kościoła, powstałe na prośbę papieża Jana Pawła II i wydane w roku 2004 przez papieską radę „Sprawiedliwość i Pokój”, zawiera systematyczny ogłęd społecznego nauczania Kościoła, w którym cały rozdział dziesiąty poświęcony jest pytaniu ochrony przyrody. Dokument stwierdza, że troska o świat przyrody jest nieusuwalnym składnikiem wspólnego i powszechnego obowiązku całej ludzkości, to znaczy: obowiązku „poszanowania dobra wspólnego”[13,№466].

Konieczność troski o przyrodę jest również przedmiotem nauczania papieża Benedykta XVI. Od początku pontyfikatu, w wielu listach apostolskich, homiliach, przemówieniach oraz w encyklice „Caritas in veritate”, skupia on szczególną uwagę na problematyce ekologicznej. Oprócz tego, jako najwyższy hierarcha kościelny uważa swoim obowiązkiem „... zachęcać i podtrzymywać wszelkie wysiłki skierowane ku ochronie stworzenia Bożego, by przekazać przyszłym pokoleniom Ziemię, na której mogliby zamieszkać”[4,14]. W encyklice „Caritas in veritate” szczególną uwagę papież zwraca na odpowiedzialność Kościoła w Jego działaniach społecznych: „Globalna zmiana klimatu, postępowe rozszerzanie się pustyń, zmniejszenie i utrata wydajności wielkich regionów gospodarki wiejskiej, zanieczyszczenie rzek i wód gruntowych, utrata różnorodności biologicznej, zwiększenie częstotliwości i rujnującej siły kataklizmów żywiołowych, wyręb lasów tropikalnych”[4,15] „oraz wiele innych zagrożeń ekologii wymagają natychmiastowych i zjednoczonych działań wszystkich ludzi i instytucji państwowych, skierowanych ku rozwiązaniu problemów ekologicznych”[4,21].

W encyklice „Evangelium Vitae” Jan Paweł II wyświetlając problem ludzkiej odpowiedzialności pisze: „Człowiek powołany jest uprawiać ziemię i doglądać ją. Szczególnie ponosi odpowiedzialność za środowisko zapewniające życie (to jest za całą ziemię, która z woli Bożej powinna służyć godności osoby ludzkiej i je życiu), nie tylko dzisiaj, lecz również dla przyszłych pokoleń. Na tym polega problem ekologiczny we wszystkich jego aspektach – od ochrony „stref życia” różnorodnych gatunków zwierząt i form życia, aż do „ekologii człowieka”. Drogę rozwiązywania tego problemu, ku zachowaniu wszelkich form życiowych, wskazują etyczne zasady, jasno i zdecydowanie wyrażone w Biblii. W rzeczywistości panowanie człowieka w świecie nie oznacza sprawowania władzy absolutnej; nie chodzi też o „wolne używanie” lub nadużywanie dóbr przyrody. Ograniczenia od początku ustanowione przez Stwórcę w formie zakazu spożywania „owocu z tego drzewa” jasno wskazują na jedno: w świecie widzialnym podlegamy nie tylko prawom biologii, ale również prawom moralnym, których nie wolno bezkarnie naruszać”[9,7].

Rzeczywiście, kiedy człowiek pojmuje, że nie tylko włada i rozporządza dobrami świata, ale jest również odpowiedzialny za ich wykorzystanie nie tylko przed przyszłymi pokoleniami, lecz przede wszystkim przed Bogiem; gdy owa odpowiedzialność polega nie na „formalnym zdaniu relacji”, lecz na posłuchu i wykonaniu Bożych poleceń i praw nie ze strachu przed karą, ale tylko z powodu miłości do Boga – wówczas człowiek „nie jest w stanie” uczynić niczego złego. Etyka chrześcijańska dokładnie określa te ramy, za które człowiek nie powinien wychodzić w swoim pragnieniu „panowania nad światem” – jest to bezgraniczne pole miłości do Boga.

Bibliografia

1. Святе Письмо. Українське біблійне товариство, 2003, 1375с.
2. Герасимчук А., Вітюк І., Мельничук В., Християнський вимір екологічних проблем, вид. ЖДУ ім. І. Франка, Житомир 2011, 231с.
3. Документи Другого Ватиканського Собору, вид. Свічадо, Львів 1996, 760с.
4. Екологічне вчення церкви. Відповідальність за створіння у вченні папи Бенедикта XVI, Т. 2 / Заг. ред. В. Шеремета, вид. Нова Зоря, Івано-Франківськ 2012, 128с.
5. Екологічне вчення Церкви: папа Іван Павло II на тему створіння та екології // ред. В. Шеремета, вид. ІФТА, Івано-Франківськ 2006, 100с.
6. Енцикліка Папи Лева XIII „*Rerum Novarum*” В-во: УКУ, Львів 2008, 46с.
7. Енцикліка Папи Івана ХХІІІ „*Mater et Magistra*” В-во: УКУ, Львів 2008, 60с.
8. Енцикліка Папи Павла VI „*Populorum Progressio*” електронний ресурс: <http://dyvensvit.org/library/101909.html>
9. Енцикліка Папи Івана Павла II „*Veritatis splendor*” В-во: Місіонер, Львів 2008, 80с.
10. Енцикліка Папи Івана Павла II „*Redemptor Hominis*” В-во: Місіонер, Львів 2008, 76с.
11. Енцикліка Папи Івана Павла II „*Evangelium Vitae*” В-во: Місіонер, Львів 2008, 96с.
12. Кучерявий В., Церква і соціальні проблеми. Енцикліка „Сотий рік”, Львів 1993, 556с.
13. Компендіум соціальної доктрини // Папська рада „Справедливість і мир”, вид. Кайрос, Київ 2008, 549с.
14. Папа Іоанн Павел II. Экологический кризис: общая ответственность // Борейко В. Е. Постижение экологической теологии, К.: Киевский эколого-культурный центр, 2003, 114с.
15. Ks. Jurczyk B., Ekologiczne wezwanie dla refleksji moralnej // Roczniki teologiczno-kanoniczne, Lublin 1990, T. 34, z. 3. s.74.
16. Jan Paweł II, Pokój z Bogiem Stwórcą – pokój z całym stworzeniem: Orędzie na XXIII Światowy Dzień Pokoju, s. 5.

Нагіленко І.А.

старший викладач кафедри гуманітарних і соціальних наук,
Житомирський державний технологічний університет

РОСІЙСЬКА КУЛЬТУРА ТА ПРОБЛЕМА ГУМАНІЗМУ.

Російська культура формується народом. Сам російський народ формується під впливами: фінів 75%, які „жили тоді ...: Меря навколо Ростова і на озері Клещине, або Переславском; Мурома на Окі ...; Чудь в Естонії і на сході до Ладожського озера; Нарова там, де Нарва; Весь на Белеозеро; Пермь в губернії цього імені; ... Печора на річці Печора” [1, с.16], і татарів 25%.

„...Подивіться на московина XVI століття. Він здається з голови до ніг одягнутий по-самаркандські. *Башмакь, азямь, армякь, зипунь, чебыш, кафтань, очкурь, башлык, колтакь...* – це татарські назви різних предметів одягу.” [1, с.14]

Роль материнського етносу відігравали фіни, батьківського – татари. Кожна з них вносить щось своє у психологію. Фінські традиції розвивають колективізм, татарська традиція дає орієнтацію на силу та азіатську систему правління. Колективізм розвиває в індивіда панування відчуттів, бо колектив, приймаючи рішення, орієнтується на середину між геніальною точкою зору та не дуже геніальною точку зору.

Колективу для ефективної діяльності потрібен керівник. Месіанське сприйняття керівництва в євразійську культуру вносить татарська традиція. Але керівник, наділений месіанською функцією, створює авторитарну систему, яка підтримується самим колективом. Спочатку роль ідеології, яка дозволяла робити з керівника месію, грало московське православ'я, пізніше – комуністична ідеологія, зараз цю роль грає ідея „русского мира”.

Євразійська культурна традиція реалізується через соціальну структуру з необмеженою самодержавною владою царя і повною залежністю підлеглих. «Петро I казав іноземному дипломатові: „В Росії шляхтичем є той, на кого я зверну увагу і лише так довго, як я мою увагу на нього звертаю.» Московські дворяни були холопами царя, яких за провини шмагали батогами, чого навіть уявити не міг європейський лицар”. [2, с.106] В СРСР змінилась тільки форма, а не зміст євразійської традиції. Тому характерними рисами російської культури є колективізм, відсутність свободи

вибору і толеранції, обоження влади, панування імперських традицій над ідеями гуманізму, як в Російській імперії, так в СРСР і Російській федерації.

У російській культурі всі ці принципи узаконюються через візантійську церковну традицію, – це ідея богообранності або культурної вищості (росіян), яка реалізується через колективізм та месіанську функцію керівника. В СРСР візантійську традицію, заміняє комуністична ідеологія, яка реалізується через колективізм і месіанську функцію росіян, а українцям і біларусам відводилась роль молодших братів по розуму, а також роль вічних боржників перед росіянами. Сучасна Росія повертається до візантійських традицій (православ'я) в світському житті, де основою ідеології стає російська культура, що оформлюється як „русский мир”. Реалізація цієї теорії іде через колективізм і месіанську функцію росіян, де українці й біларуси є різновидом росіян, які зазнали впливу поляків, німців. Як бачимо форма міняється, а зміст залишається той же імперський.

У співвідношенні розуму, відчуттів, волі цієї культури домінуючу роль грають відчуття; розум грає другорядну роль при ослаблій волі. У центрі світогляду, сформованого такою культурою, стоїть колектив з ідеологією (богообранності або культурної вищості). Індивідуальність такої культури – це прояв його богообранності або унікальності культури.

В євразійській культурі 9 травня – День Перемоги у Великій Вітчизняній війні, при цьому не сприймаються інші точки зору і вважають, що тільки росіяни є народом переможцем. А інші народи є їм зобов'язані.

Мова міжнародного спілкування на просторах бувшого СРСР є російська тому, що „ще одним критерієм групування є вчорашні імперії та їхні колонії, як це покаже близькість англомовних та іспаномовних країн чи колишніх республік СРСР” [3, с.30]

У Митному союзу російська культура займає домінуюче положення без вирішення своїх історичних проблем на основі гуманізму. Так, з точки зору Олександра Дугіна, Україна, є штучним утворенням, яке повинне розкластись як мінімум на дві держави. „Подальше існування унітарної України недопустимо. Ця територія повинна бути поділена на декілька поясів...” [4, с.7] І ці ідеї підтримують як керівники країни так і більшість громадян Російської федерації. Такі підходи ускладнюють вирішення історичних проблем Росії на засадах гуманізму.

Висновки. Російська культура XIX – XXI століть не змогла відмовитись від своїх імперських ідей, що базуються на колективізмі й месіанстві, тому і не поставила ідеї гуманізму на перше місце.

Література:

1. Белінський В.Б. Страна Моксель. Роман-иследование. Книга первая. – К.: Українська книга, 2002. – 432с.
2. Леонід Залізняк. Переяславська рада та цивілізаційний вибір України. Переяславська рада: історичне значення та політичні наслідки. Матеріали наук. – практ. конф. Упоряд. М. Т. Товкайло – К.: Вид. центр «Просвіта». – 2003. – 168 с.
3. Ярослав Грицак. Життя, смерть та інші неприємності. – К.: Грані-Т, 2008. – 232 с.
4. Раїса Іванченко. Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – 2 – ге вид., переробл. і допов. – К.: МАУП, 2007. – 624 с.

МАРГІНАЛЬНІСТЬ ЯК ЗНАЧУЩА ТЕНДЕНЦІЯ ЛЮДСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Історія людства, як відомо, є надзвичайно складним і водночас цікавим феноменом. Це пояснюється не тільки її тривалістю, з приводу чого гострі дискусії точаться до сьогоднішнього дня. Для дослідника людська історія – це не просто сукупність чи послідовність подій. Аналітичний, критичний розум прагне усвідомлювати історію як процес, що розкриває певні епохи, закономірності, тенденції розгортання людства у вимірах його самореалізації, культури, смислу, призначення тощо. Адже будь-яке пізнання не є самоціллю, воно завжди носить практичне, утилітарне значення, бо людина не тільки хоче знати про те, що вже було, але й про те, що ще буде. Ось чому виявлення законів історії – це більшою або меншою мірою прогнозування майбутнього.

В контексті сказаного вельми цікавим, на моє переконання, є явище маргінальності. В останні десятиліття воно просто увірвалося в життя сучасної людини, викликавши до себе неабиякий інтерес науковців. Спробую висловити і своє бачення цього явища. Маргінальність (від. лат. *marginalis* – той, хто знаходиться на межі, *margo*, – *inis* – край, межа, порубіжжя) – філософське поняття для позначення соціального суб'єкта, що знаходиться на межі, кордоні, у стані переходу, поза межами усталеного соціокультурного стандарту. Вперше маргінальність було актуалізовано 1925 року лідером Чикагської школи американським дослідником Р. Парком у праці «Місто Чикаго». В ній автор здійснив порівняння панівних на той час культурних цінностей та соціальних норм з відповідними цінностями мулатів, сформулювавши висновок про порубіжний стан останніх. Його статтю «Людська міграція і маргінальна людина», опубліковану в «Американському соціологічному журналі» 1928 року, де вперше було використано поняття «маргінальна людина», вважають початком спеціальних досліджень явища маргінальності. Основні ідеї Р. Парка з часом були розвинуті його учнем, американським соціологом Е. Стоунквістом, який 1935 року статтю «Проблеми маргінальної людини» продовжив публікації названого журналу, а його монографія «Маргінальна людина» (1961 р.) співпала із завершенням першого етапу досліджень проблеми маргінальності у західній гуманітарній науці, накопиченням значної емпіричної бази і формуванням в цілому культурологічної концепції маргінальності.

В середині 50-х років ХХ ст. почала формуватися теорія структурної маргінальності, основними представниками якої були західноєвропейські дослідники (А. Фарж, Я. Штумський та ін.). На відміну від американських авторів, які під маргінальністю розуміли проміжний стан людини, особистості, завдяки цьому її роздвоєння, європейські дослідники більше говорили про «край», «межу», «рубіж», «узбіччя», де знаходиться людський індивід, що характеризує його повне декласування, а також економічну, політичну та соціальну безсилість, немічність, втрату громадянських прав і свобод.

У вітчизняному соціально-філософському просторі тема маргінальності була актуалізована на зламі 80-90-х років минулого століття. Серед її розробників – Є. Рашковський, Є. Старіков, М. Тьомкін, Б. Шапталов, В. Щапінський. З часом з'явилися роботи А. Атояна, С. Кагермазової, К. Феофанова, Н. Фролової, а на зламі століть – А. Маслова, І. Попової, М. Шульги, автора цих строк та ін. Перший етап цих досліджень був присвячений в цілому аналізу матеріальних процесів у радянському суспільстві 30-50-их років минулого століття (Є. Старіков). Другий характерний спробою певної систематизації наукових розробок маргінальності (К. Феофанов, А. Атоян). Третій ж період переважно присвячений феномену маргінальності у вимірі окремої людини, індивіда, особистості (А. Маслов, В. Муляр, О. Литвинчук, М. Шульга та ін.).

В історичному вимірі явище маргінальності органічно пов'язане з об'єктивними тенденціями суспільного розвитку: прискоренням ритму життя народів, країн, усієї цивілізації, з одного боку, та людських індивідів, з іншого. В результаті постійного ущільнення соціального часу та розширення соціального простору з певною періодичністю виникають своєрідні напруження цивілізації (К. Поппер), стрижневим змістовним елементом механізму функціонування яких є механізм Виклику – Відгуку (А. Тойнбі). Кожне напруження цивілізації – це глобальний Виклик людському соціумі, який виражає собою крайнє загострення базової суперечності людського буття: між наявним станом життєдіяльності людей і необхідністю подолання його як такого, що гальмує історичний розвиток. Внаслідок крайнього наростання потенціалу Виклику рано чи пізно настає Відгук. Тоді відбувається швидка чи повільна, однак докорінна зміна усього людського життя: духовно-світоглядних, морально-етичних, соціально-економічних, політико-правових та інших його основ. В контексті таких процесів людські індивіди опиняються перед необхідністю адекватної адаптації до нових Викликів. Ті з них, кому це не вдається, виштовхуються на межу або навіть за межі соціокультурного життя. Виникає типова маргінальна ситуація, коли людський індивід опиняється на межі, на зламі двох або більше соціокультурних зразків, не належачи повністю до жодного з них, і об'єктивно перетворюється на маргінала.

Перше напруження цивілізації К. Поппер відносив до початку VI ст. до н. е., коли соціальні зміни у Давній Греції принесли нову віру – в людину, егалітарну справедливість та людський розум і, таким чином, викликали ворожу реакцію на них з боку послідовників закритого суспільства. А значна частина громадян країни опинилася в ситуації розпачу, розчарування, страждання і розкаювання, створивши, очевидно, один з перших в історії прикладів масової маргіналізації. Через деякий час напруження цивілізації спало, однак за кілька століть знову зросло, що було пов'язано з виникненням християнства. Переслідування християн були настільки жорстокими, наскільки їх переконання і спосіб життя виходили за межі встановлених до того офіційних норм існування, системи цінностей. Парадокс, але з часом таке відхилення само стало офіційною нормою на дуже тривалий час для величезної кількості людей Західної Європи, а все, що не відповідало цьому, виявилось маргінальним. Нове напруження цивілізації, тепер уже в рамках пануючої системи цінностей християнства сформується в часи пізнього середньовіччя, коли у значної частини людей того часу виникнуть нові розчарування, страждання і зневіра в силі та істинності офіційних норм і суспільних інституцій. Виникне своєрідна хвороба духу, устале-

них ментальних стереотипів, які природньо викличуть у більшості людей швидше відторгнення, ніж бажання сприймати нове. Як писав Й. Хейзинга, «жодна епоха (мабуть, у європейській культурі – М. В.) не нав'яже людині думку про смерть з такою наполегливістю, як XV століття. Життя проходить на тлі безперервного заклику: *memento mori*». Ренесанс прийде лиш тоді, коли зміниться тон життя, коли приплив згубного заперечення життя втратить свою силу і... повіє освіжаючий вітер» [7, с. 149, 368]. Але до того, як наступить вказаний перелом, носії нових ідей та поглядів (протестанти) будуть маргіналами, їх переслідуватимуть так само жорстоко, як переслідували колись перших християн, а Західна Європа ще побачить багато подій на зразок Варфоломійської ночі [1, с. 258]. Однак процеси Відродження дадуть такий потужний заряд усій європейській історії, що вже через кілька століть темпи суспільного прискорення призведуть до постійних і все частіших цивілізаційних напружень. Це відповідним чином змінить місце і роль маргінальності в історії. Вже минулого століття вона міцно ввійде в життя сучасної людини і перестане шокувати собою. Якщо у попередні епохи маргінальність сприймалася переважно негативно, то сьогодні є очевидним те, що маргінали – не лише так зване «дно» суспільства, його покидьки, що опинилися за нижньою межею соціально-нормального (алкоголіки, наркомани, злодії, кримінальні елементи, неадаптовані до життя тощо). Величезна кількість людей в силу своїх нестандартних поглядів, способу життя опиняються на вістрі суспільних перетворень, отже, за верхньою межею соціально-нормального, усталеного (винахідники, генії, творча інтелігенція тощо), будучи за визначенням також маргіналами. І таких людей з поступом сучасної історії стає все більше. Таким чином, маргінальність як явище в наш час вийшло з «підпілля», стало звичним, а фактично перетворилося на значущу тенденцію людської історії.

Література:

1. Муляр В. І. Проблема становлення особистості в системі «індивід-суспільство» (філософсько-культурологічний аналіз) / В. І. Муляр. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 320 с.
2. Муляр В. І. Маргіналами не народжуються / В. І. Муляр // Віче 2002. – №1. – С. 38-43.
3. Муляр В. І. Маргінальне: зворотній бік явища / В. І. Муляр // Віче 2002. – №5. – 72-75.
4. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії / А. Дж. Тойнбі [Пер. з англ. В. Шовкуна]. – К.: Основи, 1995. – 614 с.;
5. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / К. Поппер / Т. 1. [Перекл. з англ. О. Коваленка]. – К.: Основи, 1994. – 444 с.;
6. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / К. Поппер / Т. 2. [Перекл. з англ. О. Коваленка]. – К.: Основи, 1994 – 494 с.;
7. Хейзинга Й. Осень середньовіччя: Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах / И. Хейзинга. – М.: Наука, 1988. – 542 с.
8. Park R. E. Human migration and the marginal man / R. E. Park // American journal of Sociology. – Chicago, 1928. – Vol. 33, №6. – P. 881-893.

ТИПОЛОГИЯ ЖИЗНЕННЫХ СТРАТЕГИЙ СОВРЕМЕННОЙ РОССИЙСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Ключевые слова/Keywords: жизненные стратегии/ life strategies, типология/ typology, личность/ personality, молодежь/ young people.

Под жизненной стратегией мы понимаем выбор личностью способа жизненного самоопределения и самореализации [1]. По своей сути, жизненное самоопределение – это система взаимодействия человека и общества в ходе жизнедеятельности, которая функционирует в следующих формах:

- 1) общество полностью формирует жизненный путь человека на основе традиций (из поколения в поколение);
- 2) человек формирует общество путем противоречия;
- 3) взаимодействие человека и общества.

Результатом самоопределения является ориентация на достижение определенного социального статуса в общественной структуре общества. Выбор социального статуса осуществляется посредством механизмов социального сравнения и социального обмена. В дальнейшем в рамках выбранного статуса молодые люди реализуют свой внутренний потенциал [2].

Значительный вклад в разработку типологии жизненных стратегий и моделей их реализации внесли работы Ю.М. Резника и С.А. Смирнова. Жизненные стратегии имеют динамичную структуру, включающую в себя ценности, жизненные ориентации (ценностные, политические, репродуктивные, социально-профессиональные), потребности, цели, установки, мотивы, социальные нормы, которые формируют сферы жизненного мира личности: смысложизненную, мотивационную, регулирующую. Особую актуальность приобретает исследование типологии и проявлений жизненных стратегий как ключевого феномена индивидуального и общественного бытия.

В работах таких авторов, как В.С. Магун, Т.Е. Резник, Ю.М. Резник, Н.Д. Со рокина, Н. Федотова и др. помимо теоретических положений, содержатся также эмпирические данные, характеризующие жизненные стратегии различных социально-демографических и социально-профессиональных групп современного общества. Справедливо отмечается, что жизненная стратегия индивида, необходимость исследования которой с очевидностью вытекает из концепции применения новой методологии оценки состояния типологий жизненных стратегий, должна рассматриваться не только как непосредственная данность, то есть с точки зрения её объективных параметров, но и как данность опосредованная, то есть с точки зрения её восприятия и оценки субъектом. В качестве структурных единиц жизненной стратегии рассматриваются жизнеориентирование, жизнестроительство и житнетворчество, что,

безусловно, ограничивает эвристические возможности исследования данного феномена. Когнитивномотивационные, рефлексивные механизмы оказываются вторичными по отношению к эмоциональной сфере.

Таким образом, исследования ценностей современной российской молодежи обнаруживают наличие некоторого спектра жизненных стратегий, в рамках которого возможно построение социально-психологической типологии. Анализ различных типологий жизненных стратегий, разрабатываемых в рамках социологии, общей психологии, позволяет сделать вывод о том, что в социологических типологиях жизненные стратегии рассматриваются как характеристики некоторой социальной группы, общности.

Литература:

1. Жизненный путь личности (вопросы теории и методологии социально-психологического исследования) / Отв. ред. Л.В. Сохань. Киев: Наук. думка, 1987. 279 с.
2. Иванченко Г.В. Самоопределение личности как открытый проект // Человек. 2005. № 3. С. 5–17.

Сурело Євген Анатолійович
здобувач кафедри філософії освіти ДОШПО,
учитель “Біблійної історії та християнської етики”
Чаплинської СЗШ Васильківського р-ну
Дніпропетровської обл. Україна

РІДНА МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Ключові слова: етнопедagogіка, родинне виховання, духовно-моральне виховання, рідна мова.

Народження дитини в українській родині ставало справжнім святом. Збиралися родичі, обиралися майбутні куми, виконувалися прадідівські обряди й розпочиналось виховання дитини в духовному руслі.

З перших годин свого життя дитина відчувала материнську любов і турботу. Тихий, лагідний голос матері заспокоював маля й запевняв, що біля матері ніщо не завдасть йому шкоди.

Сама мати виховувалася в душі народності. Любов до рідної землі, свого народу, його звичаїв і віри, а найголовніше – до рідної мови, прищеплювалась жінці ще з народження, передавалась з молоком матері. Зараз настає час їй самій привити цю любов своїй дитині. К.Ушинський зазначає, що тепер молода мати має підтримувати й розвивати «у своєму сімейному побуті всі ті риси зі свого народного характеру, які узгоджуються з добродесним християнським ідеалом людини» [2, с. 66].

З Біблії ми знаємо, що лише людина була створена за образом і подобою Божою, а отже, тільки людина наділена здатністю мислити й оформлювати свої думки словесно. Наш народ зумів зберегти свою головну святиню – мелодійну та співучу українську мову. Її красу й богонатхненність почує маля в тихій материнській молитві та отримає цей скарб під час співу заспокійливих колискових пісень вечірньої пори.

«Успадковуючи слово від предків наших, ми успадковуємо не тільки засоби передавати наші думки і почуття, але ми успадковуємо самі ці думки і самі ці почуття» [2, с. 106].

Відомий педагог, методист, діяч в галузі народної освіти М. Корф вважав, що для збереження української нації необхідне впровадження в народних школах навчання рідною мовою. За його словами, не має для української дитини природнішого, ніж вчитися мовою, яку вона чує дома. Рідна мова для дитини як повітря, степ, материнська пісня.

Сьогодні, коли ми говоримо про виховання духовної особистості, маємо приділити особливу увагу збереженню та розвитку української мови. К. Ушинський говорив: «Коли зникає народна мова – народу нема більше!.. Поки жива мова народна в устах народу, до того часу живий і народ.» [5].

В. Сухомлинський стверджував, що мовна «культура людини – це дзеркало її духовної культури. Найважливішим засобом впливу на дитину, облагороджування її почуттів, душі, думок, переживань є краса і велич, сила і внутрішня виразність рід-

ного слова. Роль цього засобу в початковій школі, де кожна зустріч з новим явищем навколишнього світу пробуджує в серцях дітей почуття захоплення, не можна переоцінити».[1]

Реалії сьогодення вимагають повернення до основ етнопедagogіки в вищих педагогічних навчальних закладах. Важливо прищепити майбутньому вчителю початкової школи цю любов до рідної мови, щоб він мав можливість так само залучити своїх учнів до милуванням народним казками та піснями, лічилками, які допомагають врегулювати конфліктні ситуації, а отже, вчать дітей виконувати Божі Заповіді. Доречно пригадати й народні заповіді та сентенції, які м'яко, лаконічно заповідають дитині любити й шанувати своїх батьків, «берегти родинну злагоду, доброзичливі стосунки між братами і сестрами, бути мудрими і справедливими, мужнім, скромним і стриманим». [3, 202].

Майбутньому вчителю варто усвідомити що в самому понятті «освіта» лежить слово «святість», «світло» («Вчення – світ, а невчення – тьма», «Ученому – світ, а невченому – ніч»). Освіченість, за словами М. Стельмаховича, допомагає людині впевнено прямувати по життєвій дорозі.

Хрещення Русі в 988 році поклало початок новій епосі в справі духовного навчання й виховання.

Князем Володимиром була відкрита перша школа «навчання книжного». Його син, Ярослав Мудрий відкривав школи за будь-якої можливості, адже письменність відкриває кожній людині шлях до знань, світла, розуму. У 1086 році княжна Анна Всеволодівна організувала жіночу школу, в якій 300 дівчат училися читанню, письму, співам й рукоділлю.

Український народ завжди шанобливо ставився до вчительської праці, навіть звичайного сільського вчителя називали професором, а учительку – професоркою. Їхня нелегка самовіддана праця давала дитині можливість доторкнутися до глибин духовної мудрості, до дорогоцінних перлин слова Лесі Українки та Тараса Шевченка.

«У руках вихователя слово, — наголошував великий педагог-гуманіст В. Сухомлинський, — такий могутній засіб, як музичний інструмент у руках музиканта, як фарби в руках живописця, як різець і мармур у руках скульптора,... без живого, трепетного, хвилюючого слова немає школи, педагогіки. Слово — це нібито той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність» [4, с 160].

Література

1. Дніпропетровський педагогічний коледж: [Електронний ресурс]. Дніпропетровськ, 2014.– Режим доступу: <http://dpkdn.dnepredu.com/uk/site/departments.html>
2. Ильченко В.И., Деревянко К.В. Непознанный Ушинский. Хрестоматия научно-христианской педагогики. Луганск: «Пресса», 1998. – 304 с.
3. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. Навчально-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1997. – 232 с.
4. Сухомлинський В. О. Слово про слово. Вибрані твори: в 5-ти т. — Київ: Рад. шк., 1977. — Т.5. Статті. — С. 160— 167, 160.
5. Ушинский К.Д. Собрание сочинений. Т. 6 «Родное слово». Москва-Ленинград: Изд-во Акад. пед. Наук РСФСР, 1952. – 440 с.

Сидоренко Лілія Миколаївна

старший викладач

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут»,

кафедра української мови,

літератури та культури,

факультет лінгвістики

МІФ ЯК ЕЛЕМЕНТ КУЛЬТУРИ РОМАНТИЗМУ

У статті розглядається трансформація міфу як естетичного феномену культури з глибоким символічним значенням, в універсальне явище, в якому поєднуються минуле з майбутнім. Аналізуються концепції міфу, що сформувалися у культурному просторі. Виділяється символізм, який вийшов за межі художнього напрямку і включив в себе філософію, релігію. Міфологія розглядається як духовна основа романтизму, претендуючи тим самим на культурну універсальність.

Ключові слова: міф, культура, символізм, поезія, романтизм, міфотворчість, образи, епоха, Філософія, душа, матриархат, патріархат, міфо-свідомість, міфологія, архетип, образ, культурогенез.

Keywords: Myth, culture, symbolism, poetry, romanticism, myth, images, era, philosophy, soul, matriarchy, patriarchy, myth-consciousness, mythology, archetype, image, culturality.

Актуальність даної роботи визначається необхідністю розглянути процес становлення людської культури, що буде сприяти більш глибокому розумінню загальнолюдських проблем, розглянутих філософією.

Мета статті – зрозуміти, як і чому виникають міфологічні уявлення й чому вони руйнуються, породжуючи сучасні форми свідомості, зокрема, філософію.

Культура – це могутня творчість дозріваючої душі, народження міфу, розквіт високого мистецтва, глибокого символізму. Людство, на думку О. Шпенглера, є порожній звук. Кожна з культур дає власну форму своєму матеріалу – людству. Кожна з них несе власну ідею, власні пристрасті, волю, почуття і власну смерть. Культура в розумінні О. Шпенглера – це символічно виражена смислова цілісність (система), в якій природно (і різноманітними способами) реалізує себе відповідна душа. Душа кожної культури унікальна і не може бути до кінця виражена раціональними засобами. Тому так важко зрозуміти внутрішній світ людей іншої культури, зрозуміти природу їх символів, вірувань, почуттів [11, с. 191].

Отже, в основі кожної культури лежить душа, а культура – це символічне тіло, життєве втілення цієї душі. Жива істота народжується, щоб реалізувати свої душевні сили, які потім згасають зі старістю і йдуть разом зі смертю. Така доля всіх культур, які народжуються в цьому світі з таємничого хаосу душевного життя [4, с. 67].

Романтизм як напрямок входить в історію людської культури насамперед ідеєю створення “нової міфології”. З романтизмом пов’язано також й подолання усталеного в традицію алегоричного тлумачення міфу на користь символічного його розу-

міння. Такий ідейний підхід можна вважати основною лінією романтичної філософії міфу. Впровадження цієї програми виводило романтиків на шлях пошуку естетичних цінностей народного епосу та різноманітних міфів в народній культурі [3,с.37].

Розвиток міфу. йшов від хаотичного, дисгармонійного до впорядкованого, відповідного, гармонійного, в чому можна переконатися при порівнянні міфологічних образів різних історичних періодів. Міфологічні образи епохи матриархату характеризувалися незграбними, а часто навіть потворними формами і були вельми далекі від пізнішої пластичної гармонії. Триголови, чотириглаві і п'ятиголови, сторуки, а також злі і мстиві чудовиська або напівчудовиська зустрічалися в світовій епосі матриархату дуже часто (наприклад, у Древньому Вавілоні – звіроподібна володарка світу Тіамат, в Австралії – одноногий дух-вбивця, на Таїті – бог Оро що вимагає криваві жертви, в Північній Америці – 7 гігантських братів – людоїдів і т. д.). У епоху патріархату зародилися і оформилися уявлення про героїчну особу, яка перемагає сили природи, що доти здавалися непереможними, свідомо організовує суспільне життя, а також захист даної общини від ворожих сил природи і сусідніх племен. Наприклад, вавілонський Мардук вбиває жадливу Тіамат, створюючи з її тіла піднебіння і землю. У Вавілоні ж виник знаменитий епос про героя Гільгамеше. Іран – (іранський) бог Митра бореться із злими духами і перемагає страшного бика. Єгипетський бог Ра б'ється з підземним змієм Апопом. Старогрецький Зевс перемагає титанів, гігантів і Тифона; здійснюються 12 подвигів Геракла. Німецький Сигурд вбиває дракона Фафніра, Ілля Муромец – Змія Горинича і так далі. Міфи, що дійшли до нас, є складним комплексом нашарувань (рудиментів) різних епох, наприклад міф про Крит та Мінотавра. Бичача голова Мінотавра свідчить про те, що походження даного образу відноситься до періоду раннього матриархату, коли людина ще не відрізняла себе від тварин. Мінотавр зображується із зірками і носить ім'я Зоряного – це вже космічне узагальнення. Мінотавра вбиває герой Тесей – ця частина міфу могла виникнути лише в період патріархату [6,с. 19-45].

Міфологічне мислення дуже рано прийшло до різного роду історичних і космогонічних узагальнень. З переходом людей до осілого способу життя, коли вони виявилися економічно пов'язаними з тією або іншою місцевістю, у них посилювалося уявлення про єдність племені або роду, з'явився культ предків і відповідні міфи про предків (історичний міф.).

Міф не несе в собі раціональний вимір світу, він скоріше пов'язаний із чудом, але це не ілюзія. Міф дає змогу міркувати на межі реального про злободенні проблеми сучасності. Наведу приклад напівіронічних думок філософа про державу (“Так говорив Заратустра”). “Державою називається найхолодніше із усіх холодних страхіть, – зауважує Ніцше. Холодно бреше воно; і ця брехня повзе із уст в уста його: “Я, держава, є народ”. Це – брехня! Творцями були ті, хто створив народи і дав їм віру і любов: так служили вони життю. Руїнівники – це ті, хто ставить пастки для багатьох і називає їх державою: вони нависили їм меч і нав'язали їм сотні бажань” [8,с. 220-234]. За цією образною формою криється одна з найболючіших проблем сучасності, адже державні інституції як і в часи Ніцше не в змозі виконувати своєї вкрай важливої – культуротворчої функції.

Зацікавлення міфом, як предметом наукового дослідження має глибокі коріння в різних сферах знань та не втрачає своєї актуальності від античності до наших

днів. Спеціальні теоретичні дослідження міфічного з'являються тільки в епоху "Відродження", міфи отримують алегоричне тлумачення. Дж.Віко застосовує історичний підхід до вивчення міфів, і його філософія міфу досліджує основні його напрямки.

Найважливішою роботою в історії становлення теоретичних знань про міф є філософський трактат Ф.В.Шеллінга "Філософія міфології", де вперше пояснюється суть міфології та її передісторії з філософії [10, с. 120].

Спираючись на роботи Ф.Шлейермахера, Ф.В.Й.Шеллінга, А.Бергсона, Л.Леві-Брюля треба відзначити ключову особливість міфічної свідомості – його особливість наповнювати речі та явища індивідуальним імперативним змістом. Міф виконує не тільки пізнавальну, скільки "практичну" функцію. Таке розуміння дозволяє відмовитись від непродуктивного та помилкового судження про міф як про "помилку" пізнання [6, с. 10-23].

Міфосвідомість та міф як форми культури XIX-XX століть стають предметом філософського та культурно-історичного аналізу. Виділяється декілька шкіл інтерпретації міфа, які розробили різні лінгвістичні теорії: анімістична інтерпретація, яка досліджувалась з боку ритуальних дій Дж.Фрезера, У.Робертсон-Смітта, Дж.Харрісона, Ф.М.Корнфорда, С.Хьюмана; соціологічна інтерпретація розвивається у працях Е.Дюргейма, Л.Леві-Брюля, М.Мосса, Б.Малиновського; психологічна інтерпретація продовжує тлумачення міфів як архетипів колективного несвідомого в роботах З.Фрейда, К.Г.Юнга, Е.Ноймана, Е.Фромма, Дж.Кемпбелла [8, с. 45 – 78].

Міф як система світосприйняття сформувався в результаті поєднання пізнавальних та творчих здібностей людини. Міф є загадкою, яку дуже складно пояснити за допомогою наукових досліджень.

Що ж позначають терміни "міф" та "міфологія" ?

Міф (гр. *mythos* – розповідь, переказ, оповідка) – духовне відтворення дійсності у формі легенд, розповідей, персонажів й подій які визнаються об'єктивно наявними або такими, що існували в минулому. Міфи виникають як результат колективної творчості, а також як опанування навколишнього світу за допомогою уяви, у формі наочно-чуттєвих образів.

Міф – це сукупність ознак первісного (архаїчного) сприйняття світу; універсальна модель світу (міфосвіт), яка базується на віруваннях.

Міф – це суб'єктивна реальність, об'єктивація чуттєвого, емоційного світосприйняття, яке з часом стає синонімом вигадки, неадекватного бачення, такого, чого насправді в житті немає.

Міфи – це універсалії, які нас об'єднують (не має значення, коли саме вони були відкриті й зафіксовані) [1, с.3-17].

Міф в культурі має такі функції: світоглядну, адаптивно-психологічну, аксіологічну, соціально-регулятивну, інтегруючу. Міф реалізує базову потребу культури у створенні і підтримці соціального порядку і психологічного комфорту, освоєнні світу. Міф дозволяє людині відчувати цілісність власного існування, він описує реальність універсальною мовою, яка поєднує несвідомі образи і свідому логіку.

Ще одне поняття, пов'язане з міфом, з'явилося на сторінках літературознавчих досліджень сучасних українських науковців, але поширилося дуже швидко – архетип. Архетип – буквально, первісний образ, отже пов'язаний із міфічним сприйняттям світу. Архетип – синонім до слова образ. Будь-який архетип – це художній

образ, який актуалізує і виносить на поверхню зв'язок людини з первісним світо-відчуттям.

Міфологія – міфи, які репрезентують певну культуру чи віру: антична міфологія, християнська міфологія тощо. [7, с.175-179]

В цілому, категорії міфу сприймаються свідомістю і це відбувається тому, що міф сприймається переживаннями, інтуїцією, вірою, тобто синтетично, а знання сприймається як розумова категорія, емпірично і раціоналістично, тобто аналітично (небезумовно) [12, с.96].

В літературі XIX – XX століття відбулось усвідомлення міфу як альтернативної реальності. Процес цей розгортався поступово. Спочатку міф досліджували літератори, передусім романтики та фольклористи, потім аналізувати міфи почали філософи, психологи, мовознавці, етнологи і т.д. Кожна наука –це не тільки розгляд об'єкта з різних сторін, а й інший підхід та методологія.

Треба відзначити, що міфологія як форма синкретичного мислення має ряд специфічних рис, що обумовлювало пильну увагу німецького філософського романтизму до цієї проблеми. У Шеллінга в “Філософії мистецтва” і “Філософії міфології і одкровення”, у Ф. Шлегеля в “Розмові про поезію”, міфологія займає особливе місце. Вона, перетворена діяльністю фантазії, що представляло символічне вираження навколишньої природи [10,с. 135]. Романтичне розуміння міфу було, насамперед, художньо –теоретичним – міфологія тут лежить в основі процесу художньої творчості. Крім того, навіть коли романтики говорять про необхідність нової міфології, для них не стільки важливо наслідування “божественного хаосу” античності, скільки художнє осмислення міфу і самої суті міфологічної свідомості.

Філософські погляди романтиків сприяли зверненню до міфології різних категорій: природних духів землі, повітря, води, лісу, гір і т. д. “Підкреслено вільна, часом іронічна гра з образами традиційної міфології, об'єднання елементів різних міфологій і особливо досліди власної літературної міфоподібної фантастики, повторення і дублювання героїв у просторі (двійники) і особливо у часі (герої вічно живуть, вмирають і воскресають або втілюються в нових істот), часткове перенесення акценту з образу на ситуацію як певний архетип і т. д. – характерна риса міфотворчості романтиків” [5,с. 30–65].

Міфологічна свідомість і створення міфу для романтизму – звичайне явище. Крім того, що романтики спиралися на міфологію античного світу, міфологію національно-язичницьку і християнську, слід зазначити, що вони і самі займалися міфотворчістю у своїх творах [2,с. 45–67]. Отже, кожен з романтиків намагався відродити міф по-новому (створити власну міфологію).

Українська міфологія, хоч і подібна за структурою та розвитком до міфології інших народів, усе ж має певну своєрідність і неповторність.

Отже, міф – джерело культурогенезу і на сьогодні є визначальним фактором культурної діяльності людини. Міф постає як специфічна діяльність людської свідомості.

Література

1. Голосовкер Я.Э. Логика мифа / Я. Э. Голосовкер. – М.: Наука, 1958. – С. 3-17.
2. Камінчук О. А. Поетика української романтичної лірики (проблеми просторової організації поетичного тексту) / О. Камінчук. – К.: ТОВ “ЛТД”, 1998. – 160 с.

3. Карташова І.В. Романтизм / І.В. Карташова // Відкриття та традиції – Калінін, 1988. – С. 37
4. Кассирер Е. Философия символических форм. Мифологическое мышление / Е.Кассирер. – Том 2. – СПб.: Университетская книга, 2001. – 280 с.
5. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура / А.Ф.Лосев. – М.: Политиздат, 1991. – 524 с.
6. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа / Елеазар Моисеевич Мелетинский – М.: Наука, 1976. – 408 с.
7. Найдыш В. М. Философия мифологии. От античности до эпохи романтизма / В. М. Найдыш. – М.: Гардарики, 2002. – 554 с.
8. Ницше Ф. Полное собрание сочинений: В 13 томах / Фридрих Ницше. – М.: Культурная революция, 2005 – Т. 12: Черновики и наброски 1885–1887 гг. [Пер. с нем. В.М. Бакусева; Науч. Ред. С.В. Казачков]. – 2005. – 560 с.
9. Римский В. П. Миф и религия: к проблеме культурно-исторической специфики архаических религий: моногр. / В. П. Римский. – Белгород: Крестьянское дело, 2003. – 184 с.
10. Шеллинг Ф. Сочинения: В 2 т.: Пер с нем. / Фридрих Шеллинг. – Т.2 / Сост., ред., А.В.Гулыга; Прим. М.И.Левиной и А.В.Михайлова. – М.: Мысль, 1989. – 636 [2] с.– (Филос. наследие).
11. Элиаде Мирча. Аспекты мифа / Мирча Элиаде; [пер. с фр. и предисл. Е. Строгановой]. – М.: Инвест-ППП, 1995. – 239 с.
12. Яценко М. Романтизм / М. Яценко // Історія української літератури ХІХ століття: [у 2 кн.]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 1: [підручник / за ред. М. Г. Жулинського]. – С. 230–286.

Бруханський Р.Ф.

кандидат економічних наук, доцент
завідувач кафедри обліку і правового забезпечення АПВ
Тернопільський національний економічний університет

ВИМОГИ ДО ПОБУДОВИ СТРАТЕГІЧНОЇ АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: стратегічна аналітична система, стратегічний менеджмент.

Keywords: strategic analytical system, strategic management.

Більшість пропозицій науковців щодо формування критеріїв і вимог, на основі яких доцільно будувати стратегічну аналітичну систему підприємства, є некомплексними і стосуються лише окремих аспектів функціонування даної системи. Зокрема, на думку І. Алексеевої основною метою побудови дієвої аналітичної стратегічної системи є ретельний відбір показників, які характеризували б ефективність роботи менеджменту на всіх рівнях і були б узгоджені з загальною стратегією бізнесу [1, 28]. Як відмічають І. Богатая та Л. Івашиненко, однією з проблем побудови обліково-аналітичної системи підприємства є необхідність збору інформації за різними рівнями деталізації і зрізами представлення, що дозволить проводити стратегічний аналіз у розрізі різних сегментів [2, 15]. На думку Н. Козлюк на основі проведення аналізу інформації про зовнішнє середовище відбувається визначення і формування стратегічних рішень, які мають орієнтир на адаптацію стратегії до умов зміни зовнішнього макросередовища [3, 33].

Базовою вимогою до побудови аналітичної системи підприємства, яка реалізована в концептуальній основі фінансової звітності SFAC 8 [4, 24], що є основним документом для конвергенції облікових стандартів GAAP US та IAS/IFRS, передбачено, що одержані в результаті використання інформації вигоди повинні перевищувати обсяг понесених на її одержання витрат. У випадку невиконання даної вимоги, можна говорити про недоцільність розробки і впровадження стратегічної аналітичної системи підприємства.

При розробці стратегічної аналітичної системи сільськогосподарського підприємства повинні обов'язково враховуватись місія, стратегічні цілі, потреби стратегічних менеджерів в обліково-аналітичній інформації та інші елементи системи стратегічного менеджменту. Ефективність функціонування аналітичної системи вимагає чіткого генерування змістовних і технологічних вимог до представлення і обробки стратегічної інформації, зокрема, адресність інформації повинна передбачати орієнтацію на суб'єкта обробки інформації, а релевантність – на змістовну адекватність сприйняття даної інформації її одержувачем. Вимоги вказаного блоку забезпечують формування показників, що повністю задовольняють специфічні інформаційні запити користувачів. Важливе значення має можливість ведення стратегічного обліку в розрізі стратегічних бізнес-одиниць, як найменшого рівня генерування вартості підприємства. В свою чергу, виділення стратегічних бізнес-одиниць уможливує про-

ведення аналізу в розрізі стратегічних бізнес-зон, як частин зовнішнього середовища конкретної одиниці. Ще однією вимогою, що висувається до побудови обліково-аналітичного комплексу в управлінні підприємством є надання інформації про зовнішнє середовище. Аналіз інформації про зовнішнє середовище створює передумови для ефективного прогнозування стратегії, окреслення ризикового середовища, від якого залежить процес реалізації стратегічних ініціатив, забезпечує своєчасне реагування на зміни. Виходячи із специфічних особливостей галузі, в якій функціонує підприємство, та від особливостей його діяльності залежить остаточний набір показників, які необхідні для забезпечення ефективного управління стратегією бізнесу. Зокрема, набір факторів, які стосуються процесів генерування та руйнування вартості підприємства, залежатиме від специфіки його діяльності та змін зовнішнього середовища. Тому однією із вимог, якій повинна відповідати стратегічна аналітична система, є здатність надавати деталізовану інформацію про ключові фактори вартості підприємства у вигляді набору відповідних показників.

Проведений аналіз вимог до побудови стратегічної аналітичної системи підприємства дозволив встановити, що більшість з них напряму пов'язані із вимогами, які висуваються до побудови стратегічної системи обліку, що пояснюється функціональною залежністю стратегічної аналітичної системи від облікової. В той же час, окремі вимоги стосуються безпосередньо лише проведення аналітичних процедур та представлення показників кінцевим користувачам. В цілому до основних вимог, яких слід дотримуватись при побудові стратегічної аналітичної системи підприємства можна віднести: 1) економічна доцільність; 2) адресність і релевантність; 3) відповідність стратегічним цілям підприємства; 4) аналіз в розрізі стратегічних сегментів (стратегічних бізнес-одиниць); 5) моніторинг впливу факторів зовнішнього середовища; 6) можливість надання деталізованої стратегічної інформації про ключові фактори вартості підприємства.

Список використаної літератури:

1. Алексеева И.В. Стратегический учет и планирование – основа эффективного функционирования предприятия / И.В. Алексеева // Учет и статистика. – 2008. – № 1 (11). – С. 24-33.
2. Богатая И.Н. Стратегический учет как перспективное направление развития бухгалтерского учета / И.Н. Богатая, Л.О. Ивашиненко // Учет и статистика. – 2008. – № 2 (12). – С. 13-19.
3. Козлюк Н.В. Теория и методология формирования управленческих и налоговых элементов учетно-аналитического комплекса сельскохозяйственных предприятий / Козлюк Наталья Васильевна. Дис... на соиск. уч. степ. д.э.н. по спец. 08.00.12 – «Бухгалтерский учет, статистика». – Орел, 2013. – 328 с.
4. Statement of Financial Accounting Concepts No. 8 Conceptual Framework for Financial Reporting (a replacement of FASB Concepts Statements No. 1 and No. 2). – FASB of the FAF, 2010. – 32 p.

Сердюк М.А.

студентка 4 курса

специальность «Мировая экономика»

Донской государственной аграрный университет

Насиров Ю.З.

к.э.н., доцент

кафедры отраслевой и мировой экономики

Донской государственной аграрный университет

РОССИЙСКИЙ БИЗНЕС В АБХАЗИИ: ПРАВИЛА ИГРЫ

***Аннотация:** Рассмотрены проблемы введения российского бизнеса на территории Республики Абхазия. Выявлены направления экономического плана по улучшению, работы российских инвесторов в Абхазии.*

Ключевые слова: правовая среда, бизнес, адаптация, инвесторы.

Проблемы российских компаний, работающих в Абхазии, регулярно оказываются в центре внимания. Практически ни один из проектов, запущенных на деньги предпринимателей из России, не работает нормально. [4] Плохо адаптированная для ведения бизнеса правовая среда и множество других причин препятствуют развитию. Это невидимая часть айсберга, с которым сталкиваются в Абхазии почти все новые инвесторы.

Номинально, в Абхазии существует институциональная и правовая среда, благоприятствующая работе российских компаний в Абхазии. И кстати, многим кажется, что бизнес выстроился в очередь у границы, чтобы занять свое место в Абхазии, выстроить новые прекрасные гостиницы, и вообще внести всяческий вклад в развитие местной экономики. На самом деле, почти никого нет. Есть очень много причин, почему российские компании не идут в страну. В списке этих причин и отсутствие правовой базы и коррупция и давление административного ресурса, и многое другое. Но есть причины более глубокого порядка. [2]

В Российский бизнес приходит в Абхазию примерно так же, как в какой-нибудь российский регион, не лишенный, скажем так, культурного своеобразия, с неким набором особых правил игры. Номинально, в Абхазии именно такая среда. С не самыми лучшими, но работающими налоговой системой, законодательством так далее. Поскольку регион особенный, бизнес понимает, что для нормальной работы нужно заручиться местной поддержкой. В зависимости от масштабов бизнес-проекта эта поддержка может быть разной.

Российский бизнес в первую очередь, договаривается об условиях своей работы в стране через органы власти. Они выдают всю номенклатуру необходимых для деятельности документов. А потом может произойти столкновение со средой, по разным причинам: вопросы собственности, недвижимости и многое другое. И через Закон, исполнение которого должна обеспечить административная или правовая система, сделать ничего невозможно, потому что система на самом деле не работает. [1]

По абхазскому законодательству иностранные граждане не могут покупать здесь недвижимость и открывать бизнес, они могут только создавать совместные с абхазскими гражданами предприятия.[1] Русские обходят закон, покупая недвижимость на подставных лиц. Сделки с недвижимостью, покупаемой россиянами, но оформляемой на граждан Абхазии,— это один из самых распространенных видов российских инвестиций. Административная система в Абхазии не способна создать гарантии и стабильность даже на самом высоком уровне. Что говорить тогда о более низких ее уровнях.

Таким образом, пока в Абхазии не будет создана современная, эффективная и находящаяся в контакте с обществом модель управления, никто не сможет обеспечить российскому бизнесу, работающему в стране стабильность в работе и уважение к его интересам.

Вот только некоторые детали портрета бизнес среды Абхазии, с которыми предстоит взаимодействовать российскому бизнесу и не только бизнесу, работающему в стране. Это достаточно сложные нюансы, в которые структуре со стороны очень трудно погрузиться на начальном этапе.

Сейчас трудно давать советы экономического плана, но успешная работа российского инвестора в Абхазии, пока, видимо, невозможна без поддержки современных, формализованных институтов, которые станут для него «проводниками» в реальную жизнь страны. Скорее всего, до тех пор, пока не будут созданы правила игры и современная институциональная среда, проблематика, связанная с работой российских компаний в Абхазии, должна стать предметом соглашений на официальном уровне между Сухумом и Москвой. Это может быть своего рода «временный контракт», который обеспечит относительно благополучную работу российского бизнеса в Абхазии.

Список литературы:

1. Единый портал внешнеэкономической информации Российской Федерации [Электронный ресурс] <http://www.ved.gov.ru>
2. Ленъко А. Интерес российских инвесторов к Абхазии с каждым годом растет// Вестник. Северный Кавказ, 2014г. – 250с.
3. Насиров Ю.З., Евченко Н.Н. Трансформационные процессы и вопросы государственного регулирования малого бизнеса (мировой аспект)//Новая модель экономического роста: научно-теоретические проблемы и механизм реализации материалы Международной научно-практической конференции. пос. Персиановский, 2014. С.81-87
4. Насиров Ю.З Евченко Н.Н., Перспективы активизации инвестиционного процесса на юге России: условия, источники и сферы роста//Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Серия: Общественные науки. 2014. № 5 (183). С. 68-72.

Бурнаева Кристина Александровна

студентка 4 курса ФГБОУ ВПО

Донской государственной аграрный университет

Баранова Ирина Владимировна

к. э. н., ст. преподаватель, ФГБОУ ВПО

Донской государственной аграрный университет

РОССИЙСКО-КИТАЙСКОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО

***Аннотация:** Проанализировано экономическое сотрудничество России и Китая. Представлена динамика изменений показателей внешнеэкономической деятельности за последние годы, дана оценка российско-китайского товарооборота. Сотрудничество с Китаем усилит позиции России на международной арене.*

Ключевые слова: российско-китайские отношения / Russian-Chinese relations, товарооборот / turnover, экспорт / export, импорт / import, взаимная торговля / mutual trade

Сегодня российско-китайские отношения находятся на пике своего развития. В двустороннем плане между Россией и Китаем (КНР) не существует проблем, подобных тем, что мешают нашим связям с другими странами региона: ни территориальных (как с Японией), ни политических (как с КНДР). Проблемы пограничного разграничения на всей протяженности границы (4209,3 км), долгие годы остававшиеся причиной разногласий, полностью решены на основе принципов международного права [3].

Данные китайской таможенной статистики за первые три квартала 2014г. свидетельствуют о том, что России совместно с Китаем удалось остановить негативные тенденции, стабилизировать ситуацию во взаимной торговле и обеспечить устойчивые темпы прироста товарооборота.

Согласно данным ГТУ КНР, в январе-сентябре российско-китайский товарооборот увеличился на 7,0% до 70 777,7 млн. долл., в том числе экспорт России в КНР – 31 381,4 млн. долл.(+2,9%), импорт из КНР – 39 396,3 млн. долл. (+10,5%). Темпы прироста товарооборота в сравнении с аналогичным периодом 2013 г. увеличились на 7,1 п.п., в основном за счет российского экспорта (+12,9 п.п.) [1]. Темпы прироста российско-китайской торговли в первые девять месяцев 2014 г. были выше средних показателей в торговле Китая с другими странами, в том числе товарооборот на 3,7 п.п., российский экспорт – на 1,6 п.п., российский импорт – на 5,4 п.п.[1, 4]

Итоги первых трех кварталов подтверждают оценки российских и китайских специалистов о том, что замедление динамики взаимной торговли в 2013 г. имело временный характер, и было обусловлено рядом объективных факторов. По прогнозным оценкам, к концу 2014 г. товарооборот между Россией и Китаем может превысить рубеж в 90 млрд. долл. и вплотную приблизится к отметке в 100 млрд. долл. – индикативному показателю, который страны должны достичь в 2015 году, как это предусмотрено договоренностями между руководителями России и Китая (рис.)[2].

Китай является важным партнером для России, сотрудничество с которым необходимо для развития Сибири и Дальнего Востока. Кроме того, Китай – важный

Рисунок. Динамика российско-китайского товарооборота с 2009 по 2014 год.

региональный партнер нашей страны. В рамках Шанхайской организации сотрудничества он совместно с Россией способствует решению общих задач в Центральной Азии – борьбе с религиозным экстремизмом и терроризмом, поддержанию здесь светских режимов, экономическому и социальному развитию государств региона [5].

В целях продвижения российско-китайского инвестиционного взаимодействия под эгидой Минэкономразвития России действует межведомственная рабочая группа по формированию региональных проектов для представления заинтересованным китайским инвестиционным компаниям. Китайская сторона проявляет заинтересованность в участии китайских компаний в запуске проектов промышленно-производственного типа. Таким образом, сотрудничество с Китаем объективно усиливает позиции России на международной арене в качестве независимого центра силы.

Литература:

1. Брицына Н.Н., Попова Л.В., Баранова И.В. Влияние глобализации на развитие малых форм предпринимательства // Сборник: Мировая наука и современное общество: актуальные вопросы экономики, социологии и права. – Материалы V международной научно-практической конференции. Саратов, 2014, С. 52-53. Единый портал внешнеэкономической информации Российской Федерации [Электронный ресурс] <http://www.ved.gov.ru>
2. Крестьянинов В. Российско-китайский союз всерьез пугает Запад // «Аргументы Недели» – № 45 (437) от 27 ноября 2014 [Электронный ресурс] <http://argumenti.ru/politics/n465/378871>
3. Портяков В. Я. Российско-китайские отношения: современное состояние и перспективы развития// Китай в мировой и региональной политике. История и современность. 2013. №18. С.6-15.
4. Чалина И.С., Баранова И.В. Бегство капитала из России // Актуальные проблемы аграрной экономики, Материалы Международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых. Редакционная коллегия: Клименко А.И. (главный редактор) и другие. пос. Персиановский, 2014. С. 179-182.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Аннотация: В данной статье представлено использование трудовых ресурсов в сельскохозяйственном производстве. Определены результаты трудоемкости выполнения отдельных работ, производства продукции в различных отраслях.

Ключевые слова: трудовые ресурсы, производительность труда, эффективность производства.

Эффективность сельскохозяйственного производства зависит в наибольшей степени от наличия, состава, уровня квалификации и эффективности использования трудовых ресурсов.

СПК «Комсомолец Дона» Верхнедонского района Ростовской области имеет в своем составе 80 человек, занятых в сельскохозяйственном производстве. Предприятие самостоятельно формирует стабильный трудовой коллектив, способный в условиях полного хозяйственного расчета, самофинансирования на началах самоуправления достигать высоких конечных результатов.

Потребность в рабочей силе является важным ограничивающим фактором при планируемом объеме производства, изменении его структуры и выполнении работ в напряженные сроки. Поэтому на стадии планирования рассчитывается баланс труда.

Потребность в труде по основным периодам возделывания культур определяют на основе разработанных в хозяйстве технологических карт.

Наибольший удельный вес (70,4%) составляют трактористы-машинисты. В основу оценки производительности труда трактористов-машинистов берется выполнение сезонных и сменных норм выработки в условных гектарах. Использование рабочего времени в среднем по предприятию составило 91%, выполнение и перевыполнение норм выработки 96%.

Затраты труда на производство продукции растениеводства в 2013 году составили 69,8%, из них 50% на производстве зерна.

Наиболее распространенной зерновой культурой является озимая пшеница. Трудоемкость ее производства 1,45 ч/ч на 1ц.

В структуре затрат труда по возделыванию озимой пшеницы доля на основную обработку составляет 25,6%, уход за посевами 14,1%, уборку и доработку урожая 42,7%.

Второй по распространению и использованию культурой в хозяйстве является подсолнечник, его доля в площади посева 29,8%, трудоемкость производства составляет 2,57 ч/ч на 1ц.

Важное значение в повышении эффективности использования рабочей силы имеет поиск возможностей уменьшения сезонности сельскохозяйственного

труда, обеспечивающих более равномерное использование рабочей силы на протяжении года.

На предприятии проводят подбор культур и сортов по срокам сева, созревания и уборки. Развитие подсобных предприятий и промыслов позволяет преодолеть сезонность, занимая рабочих в зимнее время, используя свое сырье. В хозяйстве есть маслоцех по переработке семян подсолнечника.

Обобщающим показателем, характеризующим эффективности использования трудовых ресурсов, является производительность труда. Она характеризуется соотношением между количеством продукции и отработанным временем.

Рост производительности труда имеет большое значение для предприятий, так как позволяет произвести больше продукции при том же или даже меньшем количестве работников. Повышение производительности труда обеспечивает удешевление производимой продукции.

Анализ затрат труда по предприятию показал, что в целом по хозяйству в 2014 году произошел их рост на 5,7% при увеличении выхода продукции на 7,3%. При этом по растениеводству было увеличение на 4,1% и 9,9%.

В животноводстве труд оказался менее производительным.

Производственно-экономическая эффективность использования трудовых ресурсов зависит от их качества и структуры, рациональности применения, от организации управления производством [1, с. 375].

Важное значение в повышении производительности труда имеет обеспечение высокой устойчивой зависимости размеров оплаты труда от конечных результатов труда – от количества, качества продукции, а также от величины затрат на ее производство.

Для механизаторов СПК «Комсомолец Дона» в целях повышения их материальной заинтересованности в высокопроизводительном использовании техники, экономии средств, повышении квалификации и постоянной работе на одном предприятии установлен ряд поощрений.

Все формы организации труда основываются на учете особенностей сельскохозяйственного производства и способствуют активному, творческому и более производительному труду земледельцев и животноводов.

Библиографический список

1. Косенко Т.Г. Оценка факторов и условий развития производства п. Персиановский, 2014.- 38 с.
2. Косенко Т.Г. Эффективное хозяйствование – основа предпринимательской деятельности В сборнике: Мировая наука и современное общество: актуальные вопросы экономики, социологии и права материалы V международной научно-практической конференции. Саратов, 2014. с. 30-32.
3. Косенко Т.Г. Финенко В.В. Эффективное ведение производства в новых условиях хозяйствования. В сборнике: Молодежная наука 2014: технологии, инновации Материалы Всероссийской научно-практической конференции, молодых ученых, аспирантов и студентов. Пермь, 2014. с. 374-375.

Шматковська Т. О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Інститут економіки та менеджменту
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, Україна

Ковальчук Б. Л.

Інститут економіки та менеджменту
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, Україна, м. Луцьк

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація.

В публікації надано обґрунтування того, що для досягнення та утримання високих результатів господарювання, необхідна чітко сформована, обґрунтована і ефективна політика управління активами. Встановлено, що розробка її досконалого механізму і дієве застосування його на практиці залишається досить важливою і актуальною проблемою в реаліях сучасності, оскільки ефективне формування і регулювання обсягу активів сприятиме підтримці оптимального рівня ліквідності, оперативності виробничого і фінансового циклів, а також досягнення важливих стратегічних переваг і забезпечить конкурентоспроможність підприємства у довгостроковому періоді.

В роботі подано тлумачення економічних категорій: «активи», «оборотні активи» та «необоротні активи», а також охарактеризовано їх склад та економічну сутність. Визначено завдання та шляхи удосконалення управління активами в аспекті виділення їх оборотної та необоротної складових.

Аннотация.

В публикации представлено обоснование того, что для достижения и удержания высоких результатов ведения хозяйственной деятельности, необходима четко сформированная, обоснованная и эффективная политика управления активами. Установлено, что разработка ее механизма и действенное использование его на практике остается достаточно важной и актуальной проблемой в современных реалиях, поскольку эффективное формирование и регулирование объема активов будет содействовать поддержанию оптимального уровня ликвидности, оперативности производственного и финансового циклов, а также достижения важных стратегических преимуществ и обеспечит конкурентоспособность предприятия в долгосрочном периоде.

В работе изложено толкование экономических категорий: «активы», «оборотные активы» и «необоротные активы», а также представлена характеристика их состава и экономической сущности. Определены задания и пути усовершенствования управления активами в аспекте выделения их оборотной и необоротной составляющих.

Ключові слова: необоротні активи; балансування активів; оборотність активів; джерела формування активів; оновлення виробничих основних засобів; ефективність використання активів; ліквідність активів.

Ключевые слова: необоротные активы; балансирование активов; оборотность активов; источники формирования активов; обновление производственных основных средств; эффективность использования активов; ликвидность активов.

Key words: noncurrent assets; balancing of assets; the reversibility assets; the sources of formation of assets; updates of productive fixed assets; efficiency of use of assets; the liquidity of assets.

У сучасних умовах для більшості вітчизняних підприємств типовим наслідком кризових явищ їхнього економічного розвитку стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів, що істотно позначається на ефективності господарювання [3]. Разом із цим, низька забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами супроводжується низьким рівнем їх використання. Тому одним із найактуальніших завдань в реаліях сучасності є суттєве вдосконалення механізму управління оборотними активами.

Одним із визначальних понять в обліково-аналітичній діяльності підприємства є «активи», яке згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1] та Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку (МСБО) 38 «Нематеріальні активи» [6] розглядається як ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигід у майбутньому [5].

До активів відносять усі існуючі матеріальні цінності, нематеріальні активи та кошти, що належать підприємству на певну дату.

Активи є економічними ресурсами підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою одержання прибутку [2].

Оборотні активи – це гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [1].

Існують різні підходи до тлумачення цієї економічної категорії. Так, Демченко Т. А. та Кірейцев Г. Г. визначають оборотні активи як сукупність оборотних фондів та фондів обігу або авансованих у них коштів. Таке визначення відображає сутність оборотних активів як вартісної категорії, та є досить обґрунтованим, так як до складу оборотних фондів входять виробничі запаси, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва та витрати майбутніх періодів, а в фонди обігу включають готову продукцію, дебіторську заборгованість і грошові кошти [4].

Для забезпечення належного функціонування в ринковому середовищі кожне підприємство зобов'язане забезпечувати ефективне використання і прискорення оборотності активів, підтримувати на достатньому рівні свою платоспроможність і ліквідність балансу.

Важливо, що на сучасному етапі розвитку підприємств України управління активами ведеться за двома базовими напрямками: формування необхідного рівня окремих видів активів і їх суми в цілому та формування структури джерел фінансу-

вання цих активів. При цьому за кожним з цих напрямів на підприємстві необхідно сформувавши та успішно імплементувати відповідну фінансову політику.

Основна мета управління оборотними активами полягає у забезпеченні їх своєчасного оновлення та ефективного використання. У процесі цього вирішуються наступні завдання:

- визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів на простій і розширеній основі;
- визначення потреби в нарощуванні оборотних активів для розширення обсягів діяльності;
- забезпечення ефективного використання наявних та раніше введених основних засобів і нематеріальних активів;
- формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення оборотних активів та оптимізації їх структури.

Управління оборотними активами, в першу чергу, повинно передбачати визначення оптимальної їх величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних активів повинна одночасно забезпечувати безперебійне ефективне функціонування підприємства та мінімізувати наявність недіючих поточних активів.

Управління оборотними активами підприємства повинно спрямовуватися на вирішення таких завдань:

1. Оптимізація розміру та структури оборотних активів, що передбачає зменшення поточних фінансових потреб підприємства в оборотних інвестиціях з метою зменшення витрат на їх обслуговування.

2. Розробка механізму захисту оборотних активів від інфляції.

3. Забезпечення високої швидкості обіговості оборотних активів, що дозволить скоротити потребу в них за рахунок більш раціонального використання.

4. Виявлення впливу величини грошових коштів, дебіторської заборгованості та запасів товарно-матеріальних цінностей на прибутковість, поточну ліквідність і платоспроможність підприємства.

5. Виявлення умов, що обумовлюють виникнення ризику втрати ліквідності та зниження ефективності функціонування підприємства.

6. Забезпечення диверсифікації джерел фінансування оборотних активів, що передбачає зниження вартості формування таких активів шляхом підтримання певної структури джерел їх фінансування, що є в розпорядженні підприємства.

Вважаємо, що основними шляхами підвищення ефективності управління оборотними активами в реаліях сучасності є:

1). прискорення і здешевлення перевезень, упровадження потокових (зокрема, конвеєрних) методів обробки та економічно обґрунтований вибір сировини; комплексне використання сировини і відходів виробництва;

2). поліпшення організації складського господарства на основі його механізації й автоматизації;

3). застосування автоматичного устаткування, верстатів із числовим програмним управлінням, гнучких виробничих систем;

4). скорочення невиробничих затрат матеріалів та заміна дорогих їх менш вартісними аналогами.

Отже, на сучасному етапі активи є одним з найважливіших факторів будь-якої виробничої діяльності, їх склад і ефективність використання прямо впливає на кінцевий результат функціонування всіх господарюючих одиниць.

Список використаної літератури

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Затверджено Наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
2. Момот Т. В., Безугла В. О., Тараруєв Ю. О., Кадничанський М. В., Чалий І. Г. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / [За ред. Момот Т.В.] – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 712 с.
3. Пельтек Л. В. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства / Запорізький національний університет / Л. В. Пельтек, С. М. Писаренко [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek5-1-2010-PDF/043-49.pdf
4. Андрієць В. С. Сутність поняття управління фінансуванням оборотних активів підприємств / В. С. Андрієць // Економіка. Фінанси. Право – 2014. – № 8 – С. 11 – 13.
5. Схоп Х. Бухгалтерський облік нематеріальних активів: визнання та оцінка / Х. Схоп // Бухгалтерський облік та аудит. – 2013. – № 8 – С. 10 – 19.
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 38 «Нематеріальні активи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_050

WORLD FEATURES OF FORMING OF THE FOOD SECURITY SYSTEM

Annotation. The global problems of hunger and poverty and feature of organization of the system of the food security of the world countries are considered. The ways of providing of food security are offered.

Keywords. Food Production, Agriculture, Poverty, Food Security, Hunger, Resources, Food Stuffs.

The results of the study. The basic question of food security is providing of considerable steady increase of volumes of agricultural produce and expressed improvement of possibility of people to get adequate food and acceptable in a cultural relation food resources.

To reasons of food danger take difficult co-operation of economic, social, political and technical aspects. For one states a problem is a production of enough body of food stuffs, for other is a lack of financial means for the purchase of wider spectrum of food stuffs.

A research purpose is studies of questions of territorial features of organization of the system of food production and food security on a world scale.

A food problem and poverty is very associate. Poverty is as a trilateral deficit: shortage of protected, ability and possibility. Poverty is principal reason of food material unwell-being, and hunger, in same queue, – by important reason of poverty. Hunger is conditioned not only the insufficient amount of food, he is closely associate with inferiority of feed. Food material unwell-being and inferior feed violate ability of people to acquire new skills and reduce the productivity of their work.

Assumption is thus assumed, that many countries have facilities of increase of amount of accessible food, however will realize them by virtue of different limitations. For authentication and removal of these limitations it is necessary to define the steady methods of improvement and decline of expressed changeability per year in the production of food stuffs and organize new possibilities of expansion of access to food stuffs.

Three separate questions come forward in the context of determination of providing of food security central parts: presence, availability and adequacy. At consideration of every component individually there are questions which, for the improvement of food security, it is necessary to decide on national, regional and international levels. Questions raised a here demonstrate complication of problem and in no way provide its comprehensive understanding:

1. Presence: does provide an internal production and import amount of food stuffs, sufficient for satisfaction of necessities of daily necessity? Is there a production ecologically rational and it is capable to provide long-term necessities? Does allow efficiency of the distributing system to provide the needs of of scanty means layers of society and rural population?

2. Availability: do unscreened members possess of society purchasing power, sufficient for providing of food security? Do they can to take the liberty a minimum base ration, making 2100 calories in a day and considered necessary for maintenance of active productive life?

3. Adequacy: does provide a food supply different food necessities that the permanent balanced diet, including all necessary food stuffs? Are food stuffs processed due appearance, kept and pass culinary treatment?

In the developed countries the problem of food material unwell-being often reflects consumer possibility and availability of food stuffs by means of the ordinary ductings. Food material well-being for the poor villagers of developing countries is conditioned manufacturabilities or storage of enough body of food for housekeeping, and also by possibility of maintenance of such level of the productivity in subsequent years. Hunger and inferior feed promote receptivity to the diseases and reduce the capability of population. In those cases, when hunger is associate with the profit of housekeeping, the basic mechanisms of increase of food material well-being are providing of access to food stuffs or increase of purchaser ability of population. Teaching of poor layers of society skills of improvement of terms of life with a help ecologically and economic steady methods gives unique possibility to decrease poverty at the level of natural economy or, in more large scale, by means of influence on economic development of country.

In spite of the fact that a price-cutting on food in the developed countries facilitated life of scanty means citizens, to before outlaying greater part of profit on food stuffs, this tendency practically did not tell on the state of basic part of population of the developing world. By virtue of considerable price-cutting in the proper food sector, grain-crops began to make basis of ration of of scanty means layers of population. While the increase of volumes taken the crop of grain-crops (rice, wheat and corn) is meant by the increase of calorie content of ration, the unbalanced use of elements until now remains a serious problem.

On estimations, to 2025 the quantity of population of the world will attain 8 milliards, thus mainly due to growth of population of developing countries. Feed and housing additional 2 milliards of people lead to considerable intensification of the use of earth, water, energy and other natural resources.

The productivity of agriculture is important for providing of food security, as has influence on the supplies of food, prices, and also profits and purchasing power of farmers. The increase of food security at national level requires the improvement of availability of food stuffs by means of growth of the productivity of agriculture, or by the increase of import. As adding to the internal production and for maintenance of adequate food supplies, incapable to provide food security countries often count on an import and help food. Profits from an export for them are often small and do not provide the receipt of foreign currency, sufficient for financing import. Thus, it is impossible to support the import of food stuffs during great while.

Historically growth of production of food stuffs in developing countries takes place rather due to the increase of area of the processed earths, what due to passing to the improved methods of conduct of agriculture or application of new technologies. On the essence agriculture is a threat for nature that deepens excessive till and pasture of cattle, disafforestation and badly planned reclamative works. All of it specifies on that increase of production of food stuffs volume, necessary for providing food of growing population, it is

possible to provide exceptionally by the increase of amount of agricultural produce, store up from the hectare of the processed soil.

The richest countries, as a rule, produce more food stuffs, generated opinion in according to which the redistribution of these surpluses can decide the question of starvation of growings population of developing countries. However possible redistribution is only on condition of political changes realization of which in a global scale practically is unreality. Therefore the agricultural systems of these countries must provide the considerable stake of food necessities of developing countries. Providing of sufficient and stable supply of food is impossible without a careful revision and optimization of production processes and proper infrastructure.

Conclusions. Finally, the search of decisions of problem of decline of the productivity requires the leadthrough of work on the improvement of the state of resources which agriculture reposes on, namely: soils, water and plants. Transformation of the agricultural systems, in-use rural farmers, by means of introduction of technologies, integratings agro-ecological processes in the production of food stuffs, with simultaneous minimization of subzero influence on an environment is the key going near creation ecologically of rational agriculture. In addition, the increase of the productivity must be arrived at due to the use of accessible on places littleexpense technologies and minimum investments without causing of damage to the environment.

Магда Джабуа
Докторант Кутаисского Университета

ОСОБЕННОСТИ ОБЩЕСТВЕННОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ В ГРУЗИИ: ФИНАНСОВЫЙ АСПЕКТ

За последние полвека экономическая роль государства неуклонно возрастала. Для достижения высокой эффективности, современная экономика доказала необходимость и целесообразность сосуществования и сочетания государства и рынка. Однако в экономической литературе все еще сохраняется различие во взглядах относительно пропорций государственного и частного секторов, а также по поводу взаимоотношений государственного сектора и общественного контроля в рамках реализации государственной социальной политики.

Начиная с 90-х годов прошлого века, внедрение рыночных и демократических принципов само по себе вызвало необходимость серьезной корректировки роли и функций государства. Тоталитарная функция, которую государство выполняло в условиях командной экономики, должна была быть быстро и радикально заменена на т.н. «субсидирующую роль» государства. На основе проведенного им анализа, профессор Дж. Кахниашвили представляет нам «государство-покровителя» как современную функцию, определяющую роль государства [1, с. 76]. Несмотря на то, что кризис 70-х годов прошлого века выявил множество слабых сторон государства-покровителя, глобальный мировой кризис 2008-2009 годов еще больше увеличил его значение. Более того, правительства ведущих государств признали невозможность преодоления кризиса в автономном режиме и приняли решение объединить усилия по борьбе с ним.

Как отметил известный польский исследователь М. Домбровский, в демократическом обществе государству должны повиноваться (подчиняться) не гражданин и бизнес, как это происходит в тоталитарном, авторитарном или полуавторитарном государстве, а напротив государство должно служить гражданам, которые в свою очередь должны контролировать государственные функции с помощью демократических процедур. На деле это означает, что в демократической стране государство должно передать ответственность за предоставление товаров и услуг частному сектору. Государство не должно заниматься решением каких-либо конкретных производственных вопросов, оно должно только заботиться о предоставлении общественных

благ. [2, с. 43]

Для государственного сектора, как для специфического сектора, характерны ограниченный ресурсный потенциал, технологическое многообразие, многочисленные связи между населением и организациями, а также механизмы подготовки, принятия и реализации решений. Совокупность наличных ресурсов, непосредственно находящихся в распоряжении государства, формирует общественный сектор экономики. Согласно известному исследователю государственного сектора Л. Якобсону, государственный сектор экономики является сферой деятельности, которая ориентирована на сохранение стабильности рынка, создание общественных и социальных благ. Он включает в себя бюджетные организации, внебюджетные государственные фонды, государственные предприятия и другие объекты, находящиеся в государственном подчинении. [3, с. 16]

Мы разделяем мнение о том, что экономическая роль государства и способы его воздействия на экономику меняются в соответствии с совершенствованием и развитием экономики. Вместе с тем, степень и формы участия государства в экономике во многом зависят от курса экономической политики и модели социально-экономического развития, которые были избраны конкретным государством в определенный период времени.

В современном мире только государство пока еще является единственным общественным субъектом, способным выполнить организаторскую функцию в процессе трансформации в деле смены старой экономической системы новой. Отсюда очевидно, что участие государства в этом процессе является необходимым условием, и более того, ему принадлежит решающая роль. [4, с. 35]

Традиционно, государственный сектор занимает прочные позиции в таких сферах деятельности, как оборона, фундаментальные научные исследования, образование, здравоохранение, культура, коммунальное хозяйство. Масштабы государственного сектора во многом обусловлены как экономическими возможностями страны, так и традициями и в особенности, спецификой проводимой политики.

В новых условиях хозяйствования, когда государство выступает одним из субъектов рынка, наряду с государственными и общественными организациями, активно функционируют коммерческие, частные и смешанные организации. В этих условиях возникает необходимость изменения организационно-функциональной конструкции государственных финансов, что в условиях сохранения регулирующей функции государства, будет способствовать обеспечению и сохранению определенного равновесия между общественными потребностями и их удовлетворением. [5, с. 26]

По ряду причин, процесс трансформации административно-командной экономики в рыночную в Грузии отличался определенной спецификой.

Прежде всего, переход на рыночные отношения совпал с экономическим и политическим кризисом в стране, который время от времени сопровождался острой политической борьбой. Процесс реформирования, начавшись в пределах пространства одного государства – СССР, продолжился уже в независимом грузинском государстве.

Во-вторых, на начальной стадии трансформации, параллельно с усилением бюрократизации общества, роль и авторитет государства значительно снизились, в

то время как именно государство должно было обеспечить управление процессами общественного и экономического развития.

В-третьих, процесс реформирования экономики на начальной стадии переходного периода в Грузии в основном был проведен с помощью радикальных методов, таких как «шоки», «конверсия», что способствовало усилению падения экономики, дальнейшему снижению уровня жизни и социальным коллизиям. [6, с. 25]

По этим причинам, а также по ряду других причин, процесс трансформации в Грузии проходил в весьма сложных условиях. К началу реформ, уже практически прекратила существование старая система управления экономикой, а страна оказалась перед опасностью гражданской войны. Естественно, для сохранения государства и создания нормальных условий для реформирования экономики необходимо было упрочить роль государства.

На завершающей стадии первой фазы трансформационного периода роль государства несомненно выросла, повысилась степень его влияния на экономику, однако по ряду причин, качество принятых законов и решений, как правило оставляло желать лучшего. Ошибки и недочеты в деятельности высших эшелонов власти способствовали принятию неэффективных или противоречащих уже принятым государственными органами законам законодательных актов. Эти и другие обстоятельства экономического и политического характера мешали нормальному ходу процесса реформирования.

Мы полагаем, что рост благосостояния населения обусловлен не только инвестициями и активностью частного сектора. Значительный вклад в этот процесс должны внести правительство страны и общественный сектор экономики. В этом отношении, Грузия в своей новейшей истории бросилось из одной крайности в другую: в условиях централизованного планирования частное предпринимательство считалось злом, а во время режима Национального Движения уже общественная собственность на экономические объекты была объявлена таковой. Эта последняя доктрина опиралась на принципы т.н. неолиберальной экономики, согласно которой каждый объект собственности должен принадлежать частному лицу, а государство и общественный сектор должны полностью отстраниться от экономической деятельности, что на наш взгляд ошибочно.

Для достижения собственных целей, общественный сектор использует финансовые инструменты (налогообложение, государственные затраты). Концептуальной задачей общественного сектора экономики является оптимизация принудительного распределения ресурсов для достижения оптимальных параметров экономической и социальной эффективности.

В последние годы, анализ бюджетных расходов указывает на усиление общественного сектора экономики в Грузии. В 2010-2012 годы 60% сумм, выплаченных из государственного бюджета, приходится на оплату труда, социальное обеспечение и закупки разного рода товаров и услуг. В том числе, удельный вес оплаты труда сократился, а расходы в этом направлении остались фактически на прежнем уровне (см. Таблицу).

Усиление управления финансами и бюджетными средствами государственного сектора является декларированным приоритетом правительства. Согласно стратегии реформирования финансового управления в государственном секторе, для оптимизации бюджетного процесса, правительством был разработан и внедрен

Таблица

Некоторые параметры расходной части государственного бюджета Грузии в 2010-2012 гг

	2010		2011		2012	
	Всего	% от общей суммы	Всего	% от общей суммы	Всего	% от общей суммы
Оплата труда	993.5	18.2	1012.5	17.1	1049.4	15.9
Товары и услуги	881.6	16.1	989.0	16.7	1061.0	16.0
Социальное обеспечение	1481.1	27.1	1540.9	26.0	1710.3	25.9

Источник: www.geostat.ge

Документ Базовых Данных и Направлений (BDD), который охватывает 5 фискальных лет (текущий, планируемый и 3 последующих года после планируемого).

Этот документ ежегодно обновляется и представляет собой основу для разработки среднесрочных планов расходов министерств и государственных агентств. Документ Базовых Данных и Направлений обеспечивает анализ данных по выполнению фискальных показателей, как по предыдущему году, так и по проектным (прогнозным) макроэкономическим и фискальным плановым показателям последующих лет. Кроме того, документ определяет среднесрочную стратегию деятельности правительства на следующие годы, а также приоритеты для этого периода вместе с ожидаемыми результатами.

Среднесрочное планирование, предусмотренное в Документе Базовых Данных и Направлений, опирается на принцип **среднесрочного планирования расходов**, который был утвержден в 2006 году. Документ Базовых Данных и Направлений и среднесрочное планирование расходов обеспечивают министерства и государственные агентства своего рода структурой, которой они должны оперировать, формировать приоритеты и целесообразность этих приоритетов, а также оценку требований, объемы затребованных сумм, ожидаемые результаты и их эффективность, критерии оценки успеха. Среднесрочное планирование расходов должно обеспечить повышение эффективности и прозрачности, и стать средством для обеспечения согласованной и ориентированной на результаты политики.

Юридическим субъектом публичного права, осуществляющим государственный контроль и входящим в управленческую структуру Министерства Финансов Грузии – Налоговой Службой, в течение последних нескольких лет, было проведено несколько реформ и внедрено электронное обслуживание разного вида, что значительно упростило отношения между налоговой службой и потребителями. Налогоплательщик тратит минимум времени и ресурсов для выполнения своих обязательств, предусмотренных налоговым законодательством. Электронная страничка налогоплательщика дает ему возможность управлять собственным бизнесом дистанционно, не выходя из дома и/или офиса.

- С помощью своей электронной странички, налогоплательщик имеет возможность:
- Отправлять запросы и объявления на получение услуг;
- Получать и рассылать корреспонденцию электронным способом, а также наблюдать за процессом обсуждения зарегистрированных запросов и объявления

ний, размещать собственные данные, а также данные доверенных лиц;

- Представлять налоговые декларации и расчеты;
- Выписывать счета-фактуры электронным способом;
- Выписывать накладные документы электронным способом;
- Ежеминутно наблюдать личную карточку учета, сравнительную ведомость по бюджетным расчетам, а также контролировать собственные налоговые обязательства;
- Осуществлять электронные платежи;
- Получать информацию и сообщения по различным вопросам;
- Осуществлять предварительное и иное таможенное декларирование.

Правительство Грузии проводит курс радикальных и необратимых реформ.

Создание благоприятной бизнес-среды в стране является основной целью государственной политики. В этом отношении реформы были проведены по следующим направлениям:

- Восстановлена система сбора налогов;
- Упрощен налоговый кодекс;
- Реформированный налоговый режим в Грузии считается одним из самых либеральных в мире.

Значительные реформы были проведены и в таможенной сфере. Краеугольным камнем реформирования таможенной сферы стало внедрение системы управления рисками. С ее помощью упростились таможенные процедуры, и сократилось время на оформление и пропуск грузов. [7, с. 80]

С помощью автоматизированной системы обработки таможенных данных “ASYCUDA”, в случае совпадения товарных данных с профилем риска, для конкретной зарегистрированной декларации в системе предусмотрен цвет коридора, что подразумевает осуществление соответствующих таможенных мероприятий. Еще одним важным направлением реформирования таможенной сферы стало упрощение таможенного администрирования и приведение инфраструктуры в соответствие с современными требованиями. Имеется в виду организация экономических зон оформления, важнейшей функцией которого является осуществление обслуживания по принципу «одного окна». Таможенные процедуры, осуществляемые импортерами и экспортерами достаточно просты, прозрачны и максимально автоматизированы.

Еще одно позитивное новшество, характерное для таможенной системы Грузии, это предварительное декларирование товаров, т.е. возможность оформления товара и транспортного средства до въезда на территорию Грузии (до пересечения границы).

Таким образом, нормальное функционирование общественного сектора в значительной мере обусловлено стабильностью финансового сектора, а также эффективностью проведенных реформ в этом секторе. Все это вместе взятое создает предпосылки для улучшения инвестиционного климата, развития малых и средних предприятий для обеспечения экономического роста в стране в целом.

СЫписок литературы:

1. Кахниашвили Дж., Макроэкономика: теория и политика (на грузинском языке). Тб., «Сиахле», 1997.
2. Домбровски М. Роль государства в постиндустриальной экономике. Материалы международной конференции «Переходные экономики в постиндустриальном мире: вызовы десятилетия» 20-21 марта 2006 (электронная версия <http://www.iet.ru>)
3. Якобсон Л. И. Экономика общественного сектора: основы теории государственных финансов. М., „Аспект Пресс,“ 1996.
4. Пономаренко Е., Исаев В., Экономика и финансы общественного сектора. М., «Инфра-М», 2009.
5. Чихладзе Н., Особенности общественного сектора экономики в Грузии: региональный аспект. Журн. «Бизнес и менеджмент» (на грузинском языке). №2, 2010.
6. Бахтадзе Л., Экономика переходного периода (на грузинском языке). Тб., 2006.
7. Джабуа м., Основные направления реформирования таможенной системы (на грузинском языке). Журн. «Социальная экономика», №5 (23) 2012.

Сидоренко Марія Олексіївна

Студентка III курс 4 група; заочна форма навчання
Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана

**ЗАПРОПОНОВАНІ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ КОРИСТУВАННЯ
ОРЕНДНИМИ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ НА УКРАЇНІ.
ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ
ДОДАТКОВИХ ВИМОГ ПО ОХОРОНІ ЗЕМЛІ**

Ключові слова: оренда землі; орендар; орендодавець; законопроект; еродовані землі; аграрні підприємства; сільське господарство; рекультивация; родючість; земельна ділянка; ґрунт.

Keywords: land lease; tenant; landlord; draft law ; eroded land; agricultural enterprises; agriculture; reclamation; fertility of; plot of land; soil.

Україна має один із найвищих у світі рівнів сільськогосподарської освоєності та розораності території. У власності та користуванні аграрних підприємств і господарств перебуває сьогодні 78% загальної території держави. Із цієї площі на сільськогосподарські угіддя припадає майже 42 тис. га, або приблизно 70% території, а на рілля – відповідно – 32,5 млн. га (53,8%). Землемісткість більшості галузей національної економіки, включаючи і аграрний сектор, у 2-4 рази вища, ніж у розвинутих країнах. Обробляючи величезні площі земельних угідь, одержуємо невисокі врожаї. При тому не виправдано розпоршуються дефіцитні матеріально-технічні, особливо енергетичні ресурси, а природі та суспільству завдається значної шкоди [1].

Площа еродованих земель в Україні становить близько 17,0 млн. га (41% від загальної кількості сільськогосподарських угідь). У складі еродованих земель 4,7 млн. га займають середньо- і сильноеродовані землі, в т.ч. – 68 тис. га землі, що повністю втратили гумусовий горизонт.

Економічні збитки зумовлені процесами ерозії становлять 9,1 млрд. гривень, а втрати грошової вартості земель щонайменше в 1,5-2 рази більші, ніж сумарна виручка від експорту сільськогосподарської продукції [5].

Згідно статті 24 Закону України “Про оренду землі” права та обов’язки орендодавців захищаються згідно чинного законодавства і включають ряд положень, згідно яких орендарі мають використовувати земельну ділянку, так як це зазначено в договорі про оренду і досить часто це використання є хизацьким.[2].

Враховуючи, що земельні ресурси не є вичерпним джерелом, все ж родючість їх може змінюватись, згідно умов експлуатації, при оренді землі можуть підлягати промисловій розробці і можуть використовуватися не тільки як сільгоспугіддя. Цінними вважаються чорноземи, в яких найкращі мікробіологічні показники, найбільша кількість гумусу та найвища родючість, але ці показники з часом погіршуються, при не раціональній експлуатації, що унеможливило збільшення родючості.

Через проблеми, які виникають після використання землі орендарями надання земельних ділянок для експлуатації, має чітко регулюватись по всім параметрам, оскільки значна їх частина опустелюється і стає не придатною з дефіцитом корисних мікробіологічних показників, кількістю гумусу та акумуляцією радіоактивних речовин. Все це негативно впливає на їх родючість та фінансово-господарську діяльність, а також на забезпечення населення сільськогосподарськими продуктами, підживленням рейтингу України, як аграрної держави та не безпеки щодо життя, здоров'я живих організмів.

Одночасно склалася складна економічна ситуація з орендуванням як українськими так іноземними компаніями, які орендують великі кількості земельних площ до їх повного виснаження, без сівозміни. Під правами та обов'язками орендаря та орендодавця в договорах про оренду, так і в законі України "Про оренду землі" нічого не сказано, про повернення земель саме в тому стані, в якому вони були надані для використання.

На сьогодні відбувається значне погіршення стану літосфери в сільськогосподарському виробництві, через неефективну, недобросовісну експлуатацію, а оренда великих площ земельних ділянок, має на меті тільки вигоду для орендодавця і не зобов'язує бути відповідальним за погіршення стану ґрунту. Це було б дуже доречним, оскільки можна дізнатись, чи є безпечним вирощування тієї чи іншої культури. За узагальненими даними О.С. Скородумова еродованість ґрунтів – стала причиною щорічних посівів, без сівозміни, оброблення пестицидами, гербіцидами, радіоактивними речовинами та іншими проблемами, які становлять небезпеку для водойм, ґрунту, посівам сільгоспкультур, життю та здоров'ю населення тощо.

Враховуючи викладене, та з метою раціонального використання земельних ресурсів при оренді в державі назріла необхідність перегляду статті 24 та 28 Закону України щодо використання оренди землі.

Внесення змін та доповнень, передбачених законопроектом, сприятиме розвитку обсягів вирощування в аграрній промисловості, збиранню більшої кількості урожаю в Україні, усуне різночитання в законодавстві, що регулює порядок оренди земельних ділянок, умови стану земельної ділянки після повернення з оренди, встановить чіткі рамки для орендодавця і орендаря. А також ці зміни та доповнення, підлаштовуються до ситуації, яка відбувається в Україні.

Так, статтею 24 Закону України "Про оренду землі" сказано про права та обов'язки орендодавця право вимагати від орендаря дотримання екологічної безпеки землекористування та збереження родючості ґрунтів, додержання державних стандартів, норм і правил [2]. Але нічого конкретно не уточнюється не в державних стандартах, нормах чи правилах. Тоді як згідно статті 28 Закону України "Про оренду землі" здійснені орендарем без згоди орендодавця витрати на поліпшення орендованої земельної ділянки, які неможливо відокремити без заподіяння шкоди цій ділянці, не підлягають відшкодуванню. Тобто, при поліпшенні, будь – яким методом, який згодом може завдати непоправних втрат, які неможливо відокремити без заподіяння шкоди – дозволяється проводити.

Держава повинна сама розуміти важливість удосконалення стану нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання.

У даній сфері суспільних відносин діють Земельний кодекс України, Цивільний кодекс України, Закон України "Про оренду землі", Закон України «Про оренду

державного та комунального майна» та інші нормативно-правові акти, прийняті відповідно до них, а також договором оренди землі [3,4]. Реалізація положень поданого законопроекту після його прийняття змін до інших законів не потребує. Реалізація законопроекту не потребує додаткових фінансових витрат з Державного бюджету України, а тому фінансово-економічного обґрунтування також не потребує.

Прийняття проекту Закону в соціально – економічному аспекті дозволить:

- усунути невідповідність у законодавстві, що регулює порядок оренди земельних ділянок та структурного стану землі;
- прискорити процедуру вирішення питань по відшкодуванню збитків у разі недосягнення сторонами згоди;
- спростити порядок відшкодування орендодавцю збитків, якщо земельні ділянки, були відчужені для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності;
- адаптуванню до ситуації, яка відбувається на сході України та припису стосовно форс мажорних обставин;
- позитивно сприяти нарощуванню обсягів аграрної промисловості в Україні, особливо українським та зарубіжним компаніям, які орендують великі ділянки землі, при цьому не завдаючи шкоди навколишньому природному середовищу та життю і здоров'ю населення;
- покращати забезпечення громадян, як України так і Світу дешевим та екологічно безпечними продуктами, які вирощені на екологічно чистих ділянках землі;
- збільшити катастрофічно низьку поживність наших ґрунтів вміст гумусу, яких зменшився з 13-14% до 3-5%, причому лише за останні п'ять років – на 0,04%;
- змінити споживацьке ставлення, збільшити відповідальність, як орендарів так і орендодавців до земельних ресурсів, способів покращення землі та дотримання правила “не нашкодь”.

Важливою умовою високої ефективності системи сільськогосподарського землекористування є формалізація земельних відносин, тобто власне організація і самоорганізація землевласників та землекористувачів у різні форми господарювання.

В Україні погіршується якість та зменшується родючість ґрунтів, погіршується екологічний стан земельних ресурсів. Існуюча система землекористування антитекологічна, антисоціальна і надзвичайно негативна, що вимагає розробки і впровадження невідкладних заходів що до охорони земель.

Література

1. Возняк Р.П., Ступень М.Г., Падляк І.М. Земельно-правовий процес: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2006. – 224 с.
2. Закон України «Про оренду землі». Від 6.10.1998, № 161-XIV. Нова редакція від N 406-VII (406-18) від 04.07.2013, ВВР, 2014, N 20-21
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. Нова редакція № 1556-VII від 01.07.2014, ВВР, 2014, № 37-38
4. Земельне право України: Підручник / За ред. Погрібного О.О., Караката І.І. – К.: Істина, 2003. – 448 с.
5. Земля – главное достояние Украины [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.business.ua>

ИНВАЛИДИ – ЯК СУБ'ЄКТИ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

У статті розглядається правове регулювання праці осіб з обмеженою працездатністю, питання трудових відносин з інвалідами, праці та охорони праці інвалідів.

Ключові слова: інвалід, трудові відносини, працездатність, стан здоров'я, законодавство.

Постановка проблеми. Особлива увага до проблем зайнятості інвалідів обумовлена тим, що вони не в змозі нарівні з усіма конкурувати на ринку праці через зниження рівня працездатності. Вони є меншістю в нашому суспільстві й потенційно потерпають від дискримінації і потребують постійної уваги з боку держави [7; ст.3]. Але обмеження фізичних можливостей не повинно впливати на важливість реалізації наданих їм конституційних прав та свобод. Станом на 2014 рік чисельність інвалідів в загальній структурі населення України становить 6,3% і дорівнювала 2,9 млн. осіб, що в порівнянні з початком 90-х років відповідно – 3%, або 1,5млн. осіб. Як бачимо, кількість інвалідів в нашій країні має тенденцію до зросту, що зумовлено суперечливим станом розвитку українського суспільства, який понизив рівень життя більшості людей, незадовільним станом системи охорони здоров'я, недостатньою безпекою та охороною праці, низьким рівнем екологічної культури, наявністю різноманітних катаклізмів – природних, екологічних, воєнних, зокрема наслідки Другої світової війни, війн в Афганістані та на інших територіях, Чорнобильської катастрофи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною і методичною основою дослідження стали наукові роботи провідних вітчизняних вчених у сфері трудових відносин. Це праці О.М. Ярошенка, І.І. Шпарка, В.Т. Кравченка, Ю.М. Прокопчука, Н.М. Биби, В.Я. Бурака, а також Г.І. Чанишева, Н.Б. Болотіна, В.І. Прокопенка, І.Я. Кисельова, Б.С. Беззуба, О.М. Міхатуліної та інші. Саме наукова думка стала основою міжнародних актів та національного законодавства щодо захисту прав людини такої категорії осіб як інваліди.

У наукових дослідженнях правового регулювання праці осіб з пониженою працездатністю автори приділяють увагу питанням трудових відносин з інвалідами.

Мета статті. Дослідження наявності і рівня законодавчої підтримки в реалізації права на працю інвалідів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Чинна Конституція України проголошує фундаментальні права та свободи людини і громадянина, гарантованість яких виявляється в її основних положеннях. Однією з гуманістичних цінностей світової спільноти є право на працю, передбачене ст. 43 Основного Закону, що включає можливість кожного заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [1]. З метою реалізації інвалідами права на працю держава повинна розробляти, здійснювати й періодично переглядати національну політику в галузі професійної реабілітації і працевлаштування людей з обмеженими можливостями. При цьому спеціальні заходи, спрямовані на забезпечення справжньої рівності можливостей для таких людей, не

вважаються дискримінаційними стосовно інших працівників. Обов'язок сприяння в реалізації інвалідами права на працю закріплено в ст. 172 Кодексу Законів про працю України, де зазначено, що у випадках, передбачених законодавством, на власника або уповноважений ним орган покладається обов'язок організувати інвалідам навчання, перекваліфікацію та працевлаштування згідно з медичними рекомендаціями [2].

Чисельність працюючих інвалідів в Україні на 1 січня 2014 року, за даними Міністерства соціальної політики України становила 22% загальної кількості інвалідів працездатного віку (кількість інвалідів працездатного віку -1,8 млн. осіб) [8]. Для порівняння, у США працюють 29% громадян-інвалідів працездатного віку, у Великобританії-40%, Італії-55%, Швеції-60%, Китаї-80%.

Своє дослідження «інваліди як суб'єкти трудових відносин» доцільно розпочати з визначення поняття «інвалід». Це особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, наслідком травм або з уродженими дефектами, що призводить до обмеження життєдіяльності, потреби в соціальній допомозі та захисті.

Аналізуючи законодавство України, можна помітити, що держава забезпечує підтримку цієї категорії шляхом встановлення додаткових пільг і гарантій щодо їх працевлаштування, створення належних і безпечних умов праці.

Діяльність державних органів щодо інвалідів виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціально-побутових і соціально-психологічних умов для задоволення їх потреб у відновленні здоров'я, матеріальному забезпеченні, посиленій трудовій та громадській діяльності.

Саме Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» відповідно до Конституції України визначає основні засади створення правових, соціально-економічних, організаційних умов для усунення або компенсації обмежень життєдіяльності, викликаних порушенням здоров'я зі стійким розладом функцій організму, функціонування системи підтримання інвалідами фізичного, психічного, соціального благополуччя, сприяння їм у досягненні соціальної та матеріальної незалежності [3].

21 березня 1991 року було прийнято Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», що законодавчо забезпечив здобуття інвалідами освіти і професійної підготовки [4]. Гарантується безкоштовне навчання інвалідів робітничим професіям та створена система відповідних реабілітаційних центрів, зокрема Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів (м. Лютий, Київської області), Вінницький міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів «Поділля», Донбаський міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів, Львівський міжрегіональний центр соціально-трудової, та медичної реабілітації інвалідів. Луганський міжрегіональний центр професійної, медико-фізичної та соціальної реабілітації інвалідів та інші.

Згідно зі ст. 18 закону №875 «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» Державна служба зайнятості за рахунок Фонду соціального захисту надає роботодавцям спеціальну дотацію для створення робочих місць для інвалідів.

Норматив чисельності інвалідів для роботодавців згідно ст. 19 закону № 875 – 4% середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за один рік, а якщо у роботодавця працює від 8-25 чоловік – в кількості одного робочого місяця, якщо інваліда працевлаштовано як основного працівника.

Відповідно до вимог Кодексу Законів про працю України інваліди мають право на додаткові пільги та привілеї в порівнянні з іншими працівниками.

Тобто, інвалід має право на:

– працевлаштування без випробувального терміну (при направленні на роботу МСЕК); – неповний робочий день або робочий тиждень (встановлюється за бажанням інваліда); – відмову працювати в нічний час і надурочно; – надання щорічної відпустки в зручний для нього час; – основну відпустку мінімальною тривалістю 30 (для інвалідів I й II груп) і 26 календарних днів (для інвалідів III групи); – неоплачувану відпустку тривалістю 60 (для інвалідів I й II груп) і 30 календарних днів (для інвалідів III групи); – розірвання строкового трудового договору (якщо стан здоров'я інваліда став перешкоджати виконанню трудових обов'язків).

Відповідно до ст. 26 Кодексу Законів про працю України під час прийняття інваліда на роботу забороняється встановлювати строк випробування. При цьому згідно зі ст. 42 Кодексу Законів про працю України у разі скорочення чисельності або штату працівників інваліди чи ветерани війни, а також учасники бойових дій та прирівняні до них особи мають переважне право залишитися на роботі за рівних з іншими працівниками умов продуктивності праці та кваліфікації. Робота інваліда в нічний час і понаднормово допускається тільки за його згодою та за умови, що це не суперечить медичним показанням (ст.55, 63 Кодекс Законів про працю України).

Що стосується режиму роботи, то робота інвалідів у нічний час і наднормово допускається тільки за їх згоди, і за умови, що це не суперечить медичним показанням. А за бажанням працівника-інваліда або за вимогами його індивідуальної програми реабілітації, йому може встановлюватися режим роботи на умовах неповного робочого дня (неповного робочого тижня) та пільгові умови праці.

Слід звернути увагу, що відповідно до ст. 172 Кодексу Законів про працю України для таких працівників на їх прохання може бути встановлено неповний робочий день або неповний робочий тиждень і створено пільгові умови праці. Слід зазначити, що сутність неповного робочого часу полягає в тому, що працівник працює менше нормальної тривалості робочого часу і при цьому оплата його праці здійснюється пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку.

Для роботодавця цей варіант є досить вигідним і зможе компенсувати всі незручності та витрати, пов'язані в нього з обов'язком прийняття на роботу інваліда. Так, якщо працівник-інвалід працюватиме на підприємстві на умовах неповного робочого часу, наприклад 4 години на тиждень, і при цьому його трудова книжка знаходитиметься на цьому підприємстві, то роботодавцем буде виконано всі вимоги щодо обов'язкового працевлаштування інвалідів, а при розрахунку середньої чисельності штатних працівників цей працівник урахуватиметься як ціла одиниця.

Працівники-інваліди мають переважне право залишитись на роботі, якщо на підприємстві відбувається скорочення чисельності чи штату працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці. При цьому такий пріоритет мають лише працівники, інвалідність яких настала на цьому підприємстві як трудове каліцтво або професійне захворювання. При цьому, якщо стан здоров'я інваліда перешкоджає виконанню його трудових обов'язків, то, інвалід має право достроково припинити укладений з ним строковий трудовий договір.

Згідно зі ст. 23 Закону України «Про пенсійне забезпечення» та ст. 30 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» у разі настання

інвалідності, яка призвела до повної або часткової втрати працездатності унаслідок загально захворювання (зокрема каліцтва не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства), трудового каліцтва або професійного захворювання та якщо є відповідний страховий стаж працівника інваліда, повинна призначатися пенсія по інвалідності. Незалежно від того, коли саме настала інвалідність особи (в період виконання роботи, до влаштування на роботу чи після припинення роботи), така пенсія призначається в обов'язковому порядку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку у даному напрямку. Зважаючи на викладене вище, можна зробити висновок, що вирішення проблеми забезпечення прав інвалідів як суб'єктів трудових відносин є законодавчо обгрунтованим. Але в реальному житті ця проблема залишається актуальною. Необхідно детальніше розробити і впровадити в життя механізми захисту громадян з ознаками інвалідності від дискримінації виконавчими органами влади, законодавчо закріпити порядок фінансового забезпечення індивідуальних програм реабілітації осіб досліджуваної категорії, виконувати нормативи їх працевлаштування на підприємствах усіх форм власності, у тому числі й тих, що утримуються за рахунок Державного і місцевого бюджетів, створити механізм стимулювання приватних підприємств для працевлаштування інвалідів, надавати субсидії та дотації на облаштування й технічне обслуговування створених робочих місць для працівників з інвалідністю, передбачити чіткі механізми сплати штрафних санкцій підприємствами за недотримання нормативів робочих місць при забезпеченні працевлаштування інвалідів. Правове поле чинного законодавства вже містить багато позитивних кроків на шляху вирішення проблем інвалідів як суб'єктів трудових відносин, але вони є переважно декларованими, реально не забезпеченими матеріальними ресурсами та механізмами управлінського впровадження тож виникає необхідність поглибленого дослідження для вдосконалення трудового законодавства та приведення його у відповідність з сучасними реаліями.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради — 1996 — №30.
2. Кодекс законів про працю України // Верховна Рада УРСР – Кодекс України – 1971 – № 322-VIII.
3. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Верховна Рада України – 2005 – № 2961-IV.
4. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Верховна Рада УРСР – 1991 – № 875-XII.
5. Закон України «Про пенсійне забезпечення» // Верховна Рада України – 1991 – № 1788-XII.
6. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» // Верховна Рада України – 2003 – № 1058-IV.
7. Биба Н.М. Правове регулювання трудових відносин з інвалідами: автореф. Дис. на здобуття наукового ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.05 – «Право соціального забезпечення» / Н.М. Биба – Харків, 2011. – 3 с.
8. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>.

